

ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา

โดย

นายคณิศร ชูริรัง
ที่ปรึกษาด้านคณะกรรมการ
บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 - 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” ลักษณะวิชาการเมือง ของ นายคณิศร ชุริรัง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๕ – ๒๕๖๖

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

Abstract

Title Issues Concerning the Rights of Victims in the criminal justice process
Field Politic
Name Mr. Kanisorn Khurirang **Course** NDC **Class** 65

Within the criminal justice process framework, a victim is defined as an individual who has suffered harm resulting from the commission of an offense as stipulated by the law. Historically, the state has accorded higher priority to the rights of the accused in criminal cases, ensuring their protection during various stages such as arrest, investigation, and trial. As the presiding authority in a case, the accused is entitled to actively pursue truth, present factual evidence during the trial proceedings, and fully exercise their right to defend their case. Regrettably, victims' rights within the criminal justice process have largely been neglected. This oversight is notable, considering that victims are individuals directly impacted by the perpetration of a crime. Despite this, the assurance of victims' rights is enshrined in various legal provisions.

Consequently, there exists a notion that places equal significance on both accused individuals and victims. For instance, recommendations from the President of the Supreme Court have been issued to underscore the equitable treatment of victims in criminal cases, as evidenced by the guidelines for victim treatment in criminal cases B.E. 2563. Nonetheless, these efforts still fail to protect victims' rights comprehensively.

The research results lead to the following conclusions: (1) In terms of policy, it is recommended that a law specifically focused on victims' rights be enacted. This will ensure the transparent and appropriate protection of victims' rights. (2) The compensation rates for damages, as outlined in the Compensation for Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2003, should be adjusted to align with current economic conditions. (3) In practical implementation, it is advised to establish Section 7/2 of the Criminal Procedure Code. This section would grant victims in criminal cases the right to protection from the disclosure of personal information. This protection extends to the victim, other individuals, intimate details, evidence, or any information leading to the identification of victims or witnesses, particularly in serious crimes or sex offenses. The victim should be shielded from dismissal due to absenteeism

within the period specified by labor laws for attending hearings and providing testimony in court cases related to them. Furthermore, it is essential to prohibit employers from discriminating against employees or terminating their employment solely because the employee is a victim in a criminal case. This is intended to enable the utilization of the Thai Criminal Procedure Code to comprehensively safeguard the rights of victims throughout the criminal justice process, aligning more closely with the principles of international law.

This is intended to enable the utilization of the Thai Criminal Procedure Code to comprehensively safeguard the rights of victims throughout the criminal justice process, aligning more closely with the principles of international law.

คำนำ

การจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง “ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ โดยมีเป้าหมายในการนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติ โดยจะศึกษาในสองประเด็นได้แก่การศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน และการศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพิจารณาคดี โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับ การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายของต่างประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร และนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๕ ทุกคน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะรวมถึงข้อเสนอแนะจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทางผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลจากงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับนานาประเทศมากยิ่งขึ้น

(นายคณิศร ชุริรัง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๕

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	๖
ความหมายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม	๖
แนวคิดเกี่ยวกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม	๑๑
แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกฎหมายระหว่างประเทศ	๑๘
แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย	๒๓
บทที่ ๓ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ	๒๖
กฎหมายประเทศไทย	๒๖
กฎหมายต่างประเทศ	๓๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔	
วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม	
ทางอาญา	๔๓
วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	
ในชั้นสอบสวน	๔๓
วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	
ในชั้นพิจารณาคดี	๕๓
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๘
สรุป	๕๘
ข้อเสนอแนะ	๖๒
บรรณานุกรม	๖๔
ประวัติย่อผู้วิจัย	๖๗

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้เสียหาย หมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายและกำหนดให้ การกระทำนั้น ต้องรับผิดทางอาญาตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาได้จำแนกผู้เสียหายออกเป็น ๓ ประเภทคือ (๑) ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญานั้น (๒) ผู้เสียหายโดยปริยายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย หมายถึง ผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มี อำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีแทนผู้เสียหายโดยตรงได้ เนื่องจากผู้เสียหายโดยตรงไม่สามารถดำเนินคดี ได้ด้วยตนเอง เช่น บิดามารดา หรือผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ ผู้อนุบาลซึ่งมีอำนาจ จัดการแทนบุคคลวิกลจริตที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ ผู้แทนนิติบุคคล เป็นต้น และ (๓) ผู้เสียหายในกรณีพิเศษ คือ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย เช่น บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ได้เสียชีวิตไปก่อนที่ผู้เสียหายจะได้ ร้องทุกข์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหาย สามารถฟ้องร้อง ดำเนินคดีในฐานะผู้เสียหายได้

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมักถูก ลิดรอนสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม ทำให้ช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐได้ให้ความสำคัญกับสิทธิ ของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามากยิ่งขึ้น โดยมีการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาหรือ จำเลยในคดีไว้ในกฎหมายต่างๆ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ผู้ต้องหายังได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมี คำพิพากษาตามหลักการที่ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) ข้อ 14 ที่บัญญัติไว้ว่า “บุคคลทุกคน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะ พิสูจน์ตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับ

การต่อสู้คดี” (กระทรวงการต่างประเทศ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, ออนไลน์) ดังนั้น ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยไม่คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพมิได้ ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการปฏิบัติจากทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีมนุษยธรรมและให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากกฎหมายภายในประเทศมีการบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นประธานแห่งคดี ผู้ถูกกล่าวหาสิทธิในการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง สามารถเสนอข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้และได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ นับตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาพิพากษาคดีรวมไปถึงเมื่อเข้าไปเป็นผู้ต้องขังอยู่ในราชทัณฑ์แล้ว

การคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหามากขึ้นดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่า ได้ละเลยสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปมาก โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดีแล้วนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งที่ตัวของผู้เสียหายนั้นเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญา ในปัจจุบันจึงหันมาให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายมากขึ้น โดยพบว่ามีการบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอยู่ในกฎหมายฉบับต่างๆ หลายฉบับ อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้น ทั้งการให้สิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีที่ตนตกเป็นผู้เสียหาย สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัย รวมถึงสิทธิที่จะได้รับการชดเชยเยียวยาทั้งจากผู้กระทำความผิดและจากรัฐ อีกทั้งมีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๓ เพื่อให้การปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบว่า ผู้เสียหายยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเพียงพอ เช่น ไม่มีการกำหนดการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับการเก็บพยานหลักฐานในคดี โดยเฉพาะพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งเทคโนโลยีทางนิติวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน อาจยังไม่พัฒนาเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น การเก็บพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เอาไว้ตลอดอายุความโดยมิให้สูญหายไปก่อน โดยหวังว่าจะมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดในภายหลัง เพื่อคืนความยุติธรรมให้แก่ผู้เสียหาย การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายจากการค้นหาข้อมูลของสื่อมวลชน เนื่องจากมีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเฉพาะข้อมูลในทางตรงอันหมายถึงตัวของผู้เสียหายเองเท่านั้น แต่มิได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายในทางอ้อม เช่น การสืบจากบุคคลใกล้ชิด บิดามารดา หรือเพื่อนสนิท ซึ่งแม้จะมิได้มีการ

บอกกล่าวว่าผู้เสียหายเป็นบุคคลใด แต่เมื่อมีการเปิดเผยว่าบุคคลใดคือผู้เสียหายก็ย่อมสามารถอนุมานได้ว่าผู้เสียหายเป็นบุคคลใด เป็นต้น หรือการสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นหญิง แม้นักงานสอบสวนที่เป็นหญิงจะเป็นผู้สอบ แต่ก็มิได้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายว่า การสอบซักถามนั้นจะเป็นไปอย่างเห็นอกเห็นใจ คำนี้ถึงศักดิ์ศรี สิทธิและสถานภาพส่วนบุคคลของผู้เสียหาย นอกจากนี้ การต้องขึ้นโรงขึ้นศาลในคดีที่ตนเองตกเป็นผู้เสียหายก็มิได้มีการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายว่าตนเองจะไม่ถูกเลิกจ้างด้วยเหตุที่ต้องไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในคดีที่ตนเป็นผู้เสียหาย เป็นต้น

จากความเป็นมาของปัญหาดังที่ได้กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาสนใจทำการศึกษาเรื่องปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้คำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
๒. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
๓. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยส่วนบุคคลนี้ เป็นการศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายต่างๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐสิงคโปร์และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเสนอให้มีการแก้ไขบทกฎหมายไทยให้สามารถใช้คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยส่วนบุคคลนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) โดยทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ด้วยทฤษฎีหมาย งานวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร บทความ และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากฎหมายให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนานาประเทศ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
๒. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
๓. ทำให้ทราบเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำจำกัดความ

สิทธิ	หมายถึง	อำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้โดยอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย และรัฐมีหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจงที่จะทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการศึกษา สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน สิทธิในการชุมนุมและการสมาคม สิทธิชุมชน สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ เป็นต้น
ผู้เสียหาย	หมายถึง	ผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๖ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือเป็น

ผู้เสียหายโดยนิตินัย กล่าวคือ เป็นผู้ไม่มีส่วนในการ
กระทำความผิดหรือไม่เป็นผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน
หรือรู้เห็นในการกระทำความผิด หรือไม่เป็นการ
กระทำที่มีวัตถุประสงค์ที่ผิดกฎหมายนั้นด้วย

กระบวนกรยุติธรรมทางอาญา หมายถึง กระบวนการสำหรับดำเนินคดีอาญา โดยหากมีการ
กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว มีการนำตัว
ผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามวิธีการดำเนินคดี
อาญาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา

บทที่ ๒

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ความหมายของผู้เสียหายนั้น ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒(๔) ซึ่งให้ความหมายของ “ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ซึ่งกำหนดกรณีที่ผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เอง หรือสามีเป็นผู้ฟ้องคดีแทนภริยาก็ได้ เมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา มาตรา ๕ กำหนดให้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ในความผิดต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเฉพาะในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลกรณีความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น และมาตรา ๖ กรณีคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด

ขณะที่บัญญัติว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ได้กำหนดคำนิยามของผู้เสียหายจากอาชญากรรมว่าหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายไม่ว่าในด้านร่างกายเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทรมาน ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญา รวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้การใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องเป็นความผิดอาญา อันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิกนั้นๆ การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายตามความหมาย

ของปฏิญญาฉบับนี้ จะฟ้องร้องหรือลงโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ และไม่คำนึงว่าได้มีการพบหรือจับกุม หรือผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้ ในบางกรณีคำว่าผู้เสียหายยังอาจหมายถึงครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายตลอดจนบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น (สัจพันธุ์ อินไชย, ๒๕๕๗ : ๑๔)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถแบ่งประเภทของผู้เสียหายได้เป็นสองประเภท ได้แก่ ผู้เสียหายที่แท้จริง หรือผู้เสียหายโดยตรง และผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่แท้จริง หรือผู้เสียหายโดยทางอ้อม

ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรง มีหลักเกณฑ์ดังนี้ (เกียรติจิร วัจนะสวัสดิ์, ๒๕๕๓ : ๖๕)

๑. มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นต่อบุคคลนั้น

๒. บุคคลนั้นได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น กล่าวคือ เป็น “ผู้เสียหาย โดยพฤตินัย”

๓. บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย กล่าวคือเป็น “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” หมายความว่าไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้นหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดนั้นหรือเกี่ยวข้องพัวพันกับการกระทำความผิดนั้น

หลักเกณฑ์ข้อที่ (๑) และ (๒) เป็นหลักเกณฑ์ตามบทบัญญัติมาตรา ๒ (๔) แต่หลักเกณฑ์ ข้อที่ (๓) ศาลฎีกาได้วางแนวบรรทัดฐานเพิ่มเติม โดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ผู้ที่มาขอพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์” (กะนิง ภาชัย, ๒๕๓๗ : ๑๑)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เสียหายโดยตรงจึงหมายถึงบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม โดยคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม” เป็นคำศัพท์ทางอาชญาวิทยาที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ หรือได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือได้รับผลกระทบใดๆ จากการประกอบอาชญากรรมหรือเสียหายจากการกระทำหรือละเว้นกระทำอันเป็นความผิดกฎหมายอาญา ตัวอย่างเช่น ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกฆ่า ถูกข่มขืน ถูกชิงทรัพย์ เป็นต้น (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ๒๕๕๑ : ๑๖๐)

แต่เดิมคำว่า เหยื่อ มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Victima หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ถูกฆ่าตายเป็นเครื่องบูชาสำหรับบูชาในพิธีกรรมทางศาสนา ต่อมา Benjamin Mendelson ผู้บุกเบิกวิชาเหยื่อวิทยาได้ให้ความหมายคำว่า Victimology ว่าเป็นการศึกษาทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเหยื่อทุกประเภทไม่ใช่เฉพาะเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น

พจนานุกรมทางกฎหมาย (Law Dictionary) ได้อธิบายความหมายของ “เหยื่อ” (Victim) หมายถึง ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา (The Law Dictionary, online)

Black Law Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” หมายถึงบุคคลที่ได้รับอันตรายจากอาชญากรรม การละเมิดหรือความผิดอื่น ๆ (Temple University Beasley School of Law, Online)

Collins Dictionary ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” หมายถึง บุคคลที่ถูกทำให้บาดเจ็บหรือถูกฆ่าตาย (Collin, Online)

The American College Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ ๔ ประการดังต่อไปนี้ (ชนะรัตน์ ผกาพันธ์, ๒๕๖๐ : ๗)

๑. ผู้ได้รับความทุกข์อันเกิดจากการถูกทำลาย ถูกทำร้าย หรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์กัน เช่น ผู้ได้รับความทุกข์จากเชื้อโรค หรือการกดขี่ข่มเหง

๒. ผู้ถูกล่อลวง เช่น เหยื่อคนโกง

๓. บุคคล หรือสัตว์ที่ถูกบุชายัญ เช่น เหยื่อสงคราม

๔. สัตว์ที่ถูกนำไปบูชาในพิธีกรรมทางศาสนา

Roger E. Meiners (๑๘๗๘) ได้อธิบายว่า “เหยื่อ” (Victim) หมายถึงความรวมถึงเหยื่อต่างๆ คือ เหยื่อจากภัยธรรมชาติ (Victims of Natural Force) เหยื่อจากอุบัติเหตุ (Victims of Accidents) เหยื่อจากการถูกระงับละเมิดทางแพ่ง (Victims of Civil Wrongs) และรวมถึงเหยื่อที่เกิดจากภัยอาชญากรรม

Hans Von Henting บิดาแห่งวิชาอาชญาวิทยา มุ่งให้ความสำคัญกับเหยื่อ เหยื่อมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดหรือไม่ รูปแบบของการฟื้นฟูจิตใจของเหยื่อ แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อและระบบงานยุติธรรมเพื่อกำหนดนโยบายในการชดเชยแก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยทัศนะของ Hans Von Henting ได้แบ่งประเภทของเหยื่อออกเป็น ๑๓ ประเภท ได้แก่ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ๒๕๕๒ : ๑๒)

๑. ผู้เยาว์ (The young) ผู้เยาว์หรือเด็กเป็นผู้ที่อ่อนแอและขาดประสบการณ์ ง่ายต่อการถูกทำร้ายร่างกาย ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ความรู้สึกทางศีลธรรมยังมีไม่มากพอ เด็กอาจจะถูกฆ่าเพื่อทรัพย์สิน ถูกจับตัวไปเรียกค่าไถ่ หรือตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มอาชญากร ซึ่งมักจะใช้เด็กช่วยในการกระทำความผิด และหากผู้เยาว์นั้นเป็นผู้หญิงก็อาจตกเป็นเหยื่อในทางเพศ อย่างที่ได้พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

๒. ผู้หญิง (The female) ผู้หญิงเป็นประเภทของเหยื่ออาชญากรรมเนื่องจากมีความอ่อนแอ หญิงวัยรุ่นและวัยทำงานจำนวนมากอาจตกเป็นเหยื่อของการฆาตกรรม ถูกทำร้ายร่างกาย หรืออาจถูกละเมิดทางเพศ

๓. คนชรา (The old) จากการศึกษาพบว่า คนชรามักตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางการเงินเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพร่างกายอ่อนแอ แต่เป็นผู้ที่มีทรัพย์สินเงินทองสะสมจากวัยทำงาน หรือบุตรหลานมักมอบทรัพย์สินเงินทองให้ใช้ คนชรามักมองโลกในแง่ดี ไว้วางใจผู้อื่น โดยง่ายและมักถูกทิ้งให้อยู่อาศัยในบ้านเพียงลำพังในเวลากลางวัน มีอาชีพจึงมักฉวยโอกาสเข้ามา คนชรา เพื่อทำการหลอกลวง

๔. คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต (The mentally defective and other mentally deranged) เป็นกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้โดยง่าย อันสืบเนื่องมาจากสภาพร่างกาย เช่น เป็นคนวิกลจริต โรคพิษสุราเรื้อรัง ดิคาเสพติด โรคประสาทหรือจิตบกพร่อง เป็นต้น

๕. พวกที่อพยพมาจากที่อื่น (The immigrants) คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ง่ายแก่การถูกทำร้าย เพราะขาดประสบการณ์ ยากจน ยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้ มีปัญหา ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และอาจถูกคดโกงจากอาชญากรในรูปแบบต่างๆ

๖. ชนกลุ่มน้อย (The minorities) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีฐานะใกล้เคียงกับผู้ที่ยอพยพเข้ามาใหม่ เป็นผู้ที่ไม่ได้รับความเท่าเทียมกับประชากรส่วนใหญ่ ทั้งในแง่กฎหมายและความเป็นจริง ทำให้มีโอกาสตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น

๗. คนโง่โดยกำเนิด (The dull mammals) พฤติกรรมคนคนโง่โดยกำเนิดนั้น มีความใกล้เคียงกับพฤติกรรมของพวกที่อพยพมาอยู่ใหม่ และพวกชนกลุ่มน้อย ดังนั้น คนสามประเภทนี้อาจจัดให้อยู่ประเภทเดียวกันได้

๘. คนมีจิตใจหดหู่ (The depressed) คนกลุ่มนี้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพราะภาวะทางจิตใจ ทักษะคิดของบุคคลที่มีจิตใจหดหู่ นั้น ทำให้เมินเฉยต่อสิ่งรอบตัวและยอมจำนนขาดคุณสมบัติในการต่อสู้ ต่อต้าน เป็นบุคคลที่มีความอ่อนแอทั้งร่างกาย จิตใจ จึงเปิดโอกาสให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้

๙. คนโลภ (The acquisitive) บุคคลกลุ่มนี้มักตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากกลุ่มที่ข่มขู่ นักพนัน คัมภีร์ โดยอาศัยความโลภของเหยื่อนั่นเอง

๑๐. คนเสเพล (The wanton) บุคคลกลุ่มนี้มักตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้อีกกลุ่มหนึ่ง แต่ไม่สามารถให้เหตุผลได้ชัดเจนนักถึงสาเหตุ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของกฎหมายหรือประเพณีของสังคม

๑๑. คน โดดเดี่ยวและคนอกหัก (The lonesome and heart broken) บุคคลกลุ่มนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถให้เหตุผลได้ชัดเจนนักของการตกเป็นเหยื่อ เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีได้มีความต้องการทรัพย์สินเงินทอง แต่มักต้องการความสุขและการเป็นเพื่อนร่วมทาง จึงทำให้ตกเป็นเหยื่อของการฆาตกรรม การโจรกรรม การฉ้อโกง และการข่มขู่เรียกเอาทรัพย์สินได้

๑๒. คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน (The tormentor) บุคคลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ขาดความมีไหวพริบอย่างคนธรรมดาสามัญ เป็นพวกที่ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดได้ ทำให้ตกเป็นเหยื่อในบรรยากาศที่ตนเองก่อขึ้น

๑๓. คนที่ถูกตัดโอกาส ถูกละเลยและต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี (The blocked, exempted, and lighting) เหยื่อที่ถูกตัดโอกาสคือ บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่ประสบความสูญเสีย ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต่อสู้

เหยื่อประเภทที่ ๑ - ๔ Stephen Schafer จัดให้เป็น Biologically weak Victims (เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่ง่ายต่อการถูกกระทำ ส่วนเหยื่อประเภทที่ ๕ - ๖ Stephen Schafer จัดให้เป็น Socially weak Victims (เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางสังคม) กรณีนี้สังคมควรรับผิดชอบเพราะลำเอียงต่อเขา (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ๒๕๕๒ : ๑๒)

ขณะที่ Stephen Schafer (๑๙๖๗ : ๒๕) ได้อธิบายว่าเหยื่อคือ บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากความเบี่ยงเบนของสังคม หรือการประกอบอาชญากรรมและไม่มีอาชญากรรมใดที่ปราศจากเหยื่ออาชญากรรม โดยได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมไว้ ๗ ประเภทซึ่งใช้ความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับเหยื่ออาชญากรรมเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทดังต่อไปนี้ (ภัทรวรรณ ทองใหญ่, ๒๕๕๓ : ๗๐-๗๑)

๑. เหยื่อที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม (Un-Related Victims) เป็นผู้รับเคราะห์จากการกระทำของอาชญากร โดยมิได้มีความสัมพันธ์กับอาชญากร

๒. เหยื่อที่ยั่วให้เกิดอาชญากรรม (Provocative Victims) เป็นผู้ที่ทำให้อาชญากรเกิดความโกรธเคืองหรือไม่พอใจ เป็นการยุยงให้เกิดการกระทำร้ายแก่เหยื่อเอง

๓. เหยื่อที่จูงใจให้เกิดอาชญากรรม (Precipitative Victims) เป็นเหยื่อที่มีพฤติกรรมไปในทางที่ล่อตาล่อใจให้อาชญากร โดยที่เหยื่อเองก็มิได้ตั้งใจ

๔. เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) เป็นผู้ที่มีความอ่อนแอทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นเหตุให้อาชญากรมีความคิดที่จะทำร้ายเขาเหล่านั้น

๕. เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางสังคม (Socially Weak Victims) เป็นพวกไม่มีความมั่นคงในทางสังคม ไม่ได้เป็นสมาชิกอย่างภาคภูมิของชุมชน มีปัญหาทางวัฒนธรรมและการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

๖. ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อตนเอง (Self-Victimizing Victims) เป็นผู้ที่สมัครใจกระทำ ความผิดเสียเอง จึงเป็นอาชญากรและเหยื่อในตัวคนๆ เดียว

๗. เหยื่อการเมือง (Political Victim) คือ ผู้ที่เป็นคู่แข่งในการรณรงค์เพื่อตำแหน่งที่มี อำนาจในทางการเมืองแต่ถูกฝ่ายที่มีอำนาจอยู่ก่อนแล้วเจาะจงว่าเป็นผู้ที่กระทำ ความผิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” หมายถึง อาหาร ที่ใช้ล่อสัตว์ เครื่องล่อ ตัวรับเคราะห์ เช่น เหยื่อกระสุน คำที่มีความหมายตรงกับกรณีนี้หมายถึง “ตัวรับเคราะห์” ที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Victim” ที่แปลว่า เหยื่อ ผู้รับบาป ผู้เคราะห์ร้าย ผู้ถูก โกง ผู้ถูกหลอก สิ่งที่มีชีวิตที่ถูกบุชายัญ (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ๒๕๕๒ : ๑๑)

สุดสงวน สุธีสร (๒๕๔๑ : ๑-๒) ได้ให้ความหมายของ “เหยื่อ” หมายถึง บุคคลที่ ได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบากเดือดร้อนจากการกระทำต่างๆ ซึ่งอาจจะเกิดจากคน หรือธรรมชาติได้ เช่น เหยื่อจากอุบัติเหตุ เหยื่อจากอุบัติเหตุทางธรรมชาติ เหยื่อจากโรคภัยไข้เจ็บ เหยื่อจากภัยสงคราม เหยื่อจากการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (๒๕๓๑ : ๑๒๕) ได้ให้ความหมายของ “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีได้หมายความถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่อเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงผู้เกี่ยวข้อง ที่ได้รับผลกระทบจากการเสียหายด้วย

ผู้เสียหายโดยตรง ซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเนื่องจากบุคคลที่เป็นเหยื่อ อาชญากรรมบางประเภทไม่สามารถเรียกร้องสิทธิของตนเองได้ เช่น เหยื่ออาชญากรรมในคดีฆ่า คนตาย ทำให้ผู้เสียหายโดยอ้อมต้องเป็นผู้แทนในการเรียกร้องสิทธิต่างๆของเหยื่ออาชญากรรม ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแทน ดังนั้น ในการศึกษาคำนี้ ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาลิขิตของ ผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายดังกล่าวนี้ หมายถึงผู้เสียหายโดยตรงซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรมและผู้เสียหาย โดยอ้อมซึ่งเป็นผู้แทนในการเรียกร้องสิทธิต่างๆแทนเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่มนุชย์รวมตัวกัน เป็นกลุ่มสังคม จากสังคมเล็กๆ ขยายตัวเป็นสังคม เผ่า จนพัฒนากลายเป็นรัฐ อาชญากรรม

ก็เปลี่ยนแปลงแบบวิธีการไปตลอดเวลาเช่นกัน และในแต่ละยุคสมัยก็มีวิธีการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ กัน แต่วัตถุประสงค์หลักที่สำคัญคือการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยมีพัฒนาการแนวคิดของการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาดังต่อไปนี้

๑.๑ ยุคโบราณ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กฎหมายพบว่า การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในยุคเริ่มแรกนั้นมีปรากฏหลักฐาน นับตั้งแต่สมัยกษัตริย์ฮัมมูราบีแห่งอาณาจักรบาบิโลเนียนซึ่งได้จัดทำประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Code of Hammurabi) ซึ่งจารึกอยู่บนแท่งหิน โดยค้นพบเมื่อ ค.ศ. ๑๕๐๑ โดยมีหลักการคือ ระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน มีบทลงโทษที่รุนแรง และกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อการกระทำผิด กล่าวคือ ถ้าผู้ใดถูกปล้นสะดมและเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสะดมสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตนต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าได้ และผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอนั้นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป ในกรณีที่มิใช่เสียชีวิตจากอาชญากรรม บทบัญญัติของกฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ปกครองดินแดนหรืออำเภอนั้นชดใช้เงินหนึ่งเหรียญเงินมินา (Mena) ให้แก่ทายาทของผู้เสียหายด้วย (ประธาน วัฒนวาณิชย์, ๒๕๒๐ : ๗๓)

เมื่อยุคกลางสิ้นสุดลง รัฐมีอำนาจมั่นคงขึ้น ทำให้ผู้เสียหายถูกลดความสำคัญลง การชดใช้แก่ผู้เสียหายเริ่มได้รับความสำคัญน้อยลงหลังจากที่อาณาจักร Frankish ถูกแบ่งโดยสนธิสัญญา Verdum การชดใช้ค่าเสียหายก็ถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐ และรัฐก็ผูกขาดการลงโทษ เป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปอาชญากรรมด้วยการลดความเอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย และเริ่มหาระบบกฎหมายที่ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เต็มจำนวนได้ยากยิ่ง

๑.๒ ยุคการศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยา (Victimology)

ทศวรรษที่ ๑๙๔๐ เป็นยุคที่นักคิดทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาหันมาสนใจศึกษาศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อวิทยา ซึ่งเป็นวิชาแขนงหนึ่งในสาขาอาชญาวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) หรือผู้ถูกทำร้ายและอาชญากร สิ่งจูงใจที่ทำให้เกิดอาชญากรรม พฤติกรรมที่เร่งเร้าให้เกิดการกระทำผิด ตลอดทั้งศึกษาถึงอาชญากรรมที่อาชญากรและผู้เสียหายเป็นคนเดียวกัน หรืออาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อ รวมทั้งผู้เสียหายที่เป็นบริษัทธุรกิจองค์กร รัฐวิสาหกิจ (ประธาน ธนียผล, ๒๕๔๕ : ๒๓) การศึกษาเรื่องเหยื่อวิทยามีความก้าวหน้ามาเป็นลำดับ และขยายเป็นวงกว้างขึ้น เริ่มมีการประชุมวิชาการว่าด้วยเหยื่อระดับนานาชาติขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ ปี ค.ศ. ๑๙๗๓ ณ กรุงเฮรซาลิม ประเทศอิสราเอล และนำไปสู่การจัดตั้ง The World Society of Victimology ใน ค.ศ. ๑๙๗๕

๑.๓ ยุคการกลับมาของระบบการทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ

ความพยายามที่จะนำระบบการทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐกลับมาใช้อีกครั้งหลังจากการชดเชยค่าเสียหายถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐนั้น เริ่มขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๔๗ โดย Bonneville de Marsangey ได้วางแผนที่จะนำการชดเชยค่าเสียหายโดยรัฐกลับมาใช้อีกครั้ง ต่อมามีการประชุมของ Several International Prisoner Penitentiary Congresses ซึ่งได้พยายามก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายขึ้น

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๗๘ การประชุมราชทัณฑ์ระหว่างประเทศที่กรุงสต็อกโฮล์ม Sir George Arney หัวหน้าศาลยุติธรรมของนิวซีแลนด์ และ William Tallack ได้แสดงเจตนาที่จะนำการชดเชยเยียวยาความเสียหายโดยรัฐมาใช้

นอกจากนี้ Garofalo นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีได้ยกปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายขึ้นมาในการประชุมที่กรุงโรม เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๕ ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นที่ถกเถียงในการประชุมที่ St.Petersbury ใน ค.ศ. ๑๘๙๐ และอีกครั้งที่ Christiania ใน ค.ศ. ๑๘๙๑ ซึ่งได้สรุปว่า

๑. กฎหมายปัจจุบันไม่ได้ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา
๒. ความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายด้วย
๓. รายได้ของนักโทษที่สะสมได้ในระหว่างจำคุกอาจเป็นประโยชน์สำหรับเป้าหมายของการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

หลังจากนั้น มีการประชุมที่ปารีส เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๙๕ และที่กรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๐ แต่ก็ไม่มีข้อสรุปที่สำคัญ จนกระทั่งในราวทศวรรษที่ ๑๙๔๐ – ๑๙๕๐ ความสนใจต่อผู้เสียหายได้พัฒนาสูงขึ้นด้วยผลงานของ Han Von Hentig ในหนังสือ The Criminal and His Victim ซึ่งจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยลใน ค.ศ. ๑๙๔๘ ผู้เสียหายได้รับการศึกษามากขึ้น นักอาชญาวิทยาได้เริ่มมองเห็นว่า ผู้เสียหายก็มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดอาชญากรรม และได้กำเนิดวิชาที่เรียกว่า “ศาสตร์ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology) ขึ้น

ความคิดในการชดเชยค่าเสียหายได้เกิดขึ้นอีกครั้งกลางศตวรรษที่ ๒๐ ใน ค.ศ. ๑๙๕๐ ได้มีการเรียกร้องระบบการชดเชยเยียวยาจากรัฐในอังกฤษ โดย Margery Fry เป็นบุคคลแรกที่ก่อให้เกิดความสนใจและเรียกร้องให้ยอมรับความคิดนี้จากบทความ Justice for Victims ที่แสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบการชดเชยค่าเสียหายที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอด เพราะผลของอาชญากรรมและได้รับค่าทดแทน ๑๑,๕๐๐ ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาติดยุทธ์ ๕ ชิลลิง จากการคำนวณพบว่าผู้เสียหายต้องมีชีวิตถึง ๔๔๒ ปีจึงจะได้รับค่าชดเชยครบตามจำนวน ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในสภาผู้แทนราษฎร ความคิดนี้เกิดขึ้น โดยพลันในอเมริกา

จากบทความชื่อ Round Table ที่วิจารณ์โครงการของอังกฤษที่จะวางหลักการทดแทนโดยรัฐขึ้นโดย
 คำนวณว่า เป็นการละทิ้งความรับผิดชอบของบุคคล เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมทางสังคมวิทยา
 (sociological decadence) รวมทั้งรายงาน white paper เรื่อง Penal Practice in a Changing Society
 ต่อรัฐสภาอังกฤษเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๘ ว่า ถ้าให้ชดใช้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐก็เท่ากับเป็นการชักชวนให้มี
 ผู้กระทำผิดโดยสังคม จึงได้มีการเสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐหลายครั้งจน ค.ศ. ๑๙๖๔
 อังกฤษร่วมกับสกอตแลนด์ ได้เสนอกฎหมายโดยใช้ชื่อว่า Compensation for Victim of Crime of
 Violence จนวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๖๔ รัฐบาลได้เสนอให้มีการทดลองและแต่งตั้งคณะกรรมการ
 ทดแทนค่าเสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board) ก่อนหน้านั้นเล็กน้อยนิวยอร์กก็ได้
 เสนอกฎหมายทดแทนค่าเสียหายโดยรัฐใน ค.ศ. ๑๙๖๑ และมีการแต่งตั้ง Crimes Compensation Tribunal
 ในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๖๔ (อัญชติ นายสุวรรณ, ๒๕๓๔ : ๗๘)

ใน ค.ศ. ๑๙๖๔ ความคิดในการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญาจึงแยกให้เห็น
 ชัดเจนในการทดแทนโดยรัฐ (Compensation) กับการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)
 (อัญชติ นายสุวรรณ, ๒๕๓๔, น.๗๘)

๑.๔ ยุคความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาระดับนานาชาติ

จากการศึกษาของ Bonneville de Marsangey และ Han Von Hentig ในราว
 ทศวรรษ ๑๙๔๐ ปัญหาของเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องเผชิญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้รับความ
 ความสนใจเพิ่มมากขึ้น เหยื่ออาชญากรรมจำนวนมากต้องเผชิญกับปัญหาการปฏิบัติงานของ
 เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลที่ไม่ตอบสนองต่อเหยื่ออาชญากรรมทำ
 ให้เหยื่ออาชญากรรมจึงต้องเจ็บปวดเป็นครั้งที่สองจากการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น
 นานาชาติจึงได้หันมาสนใจเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญามากขึ้น มีการจัดประชุมเชิง
 วิชาการในระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม
 หรือผู้เสียหายในคดีอาญา องค์การระหว่างประเทศเริ่มดำเนินการเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหาย
 ในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ มีการประชุมคอนเกรสสหประชาชาติว่า
 ด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nation Congress on the
 prevention of crime and the Treatment of Offenders) ครั้งที่ ๗ ณ นครมิลาโน สาธารณรัฐอิตาลี
 ในการประชุมครั้งนี้ได้กล่าวถึงเหยื่ออาชญากรรมอย่างกว้างขวางและได้มีการประกาศปฏิญญาว่า
 ด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและ
 การใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and
 Abuse of Power 1985) และ The European Forum for Victim Services ได้ออกแถลงการณ์ว่าด้วย
 สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ๓ ฉบับ (ชนะรัตน์ ผกาพันธ์, ๒๕๖๐ : ๒๒) ได้แก่

ค.ศ. ๑๙๙๖ ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Statement of Victims' Rights in the Process of Criminal Justice)

ค.ศ. ๑๙๙๗ ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิทางสังคมของเหยื่ออาชญากรรม (Statement of victims in social right)

ค.ศ. ๑๙๙๘ ออกแถลงการณ์ว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่าด้วยมาตรฐานการให้บริการ (Statement of victims right to Standards of Service)

เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่กำหนดโดยที่ประชุมองค์การระหว่างประเทศไปสู่การปฏิบัติ ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมในนานาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปและสหรัฐอเมริกามีการตื่นตัวอย่างมาก ดังนั้น ความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ มีการออกกฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐในหลายประเทศ และพัฒนาระบบการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โปรแกรมให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมถูกจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม ระบบการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมได้รับการพัฒนาขึ้นตามศักยภาพของแต่ละประเทศ

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงความยุติธรรม

คำว่า “การเข้าถึงความยุติธรรม” หรือ “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม” (Access to Justice) ถูกนำมาใช้ในยุโรปเป็นครั้งแรกราวปี ค.ศ. ๑๙๕๗ โดยปรากฏเป็นถ้อยคำที่ใช้ในวงกฎหมาย สำหรับประเทศไทยมีการกล่าวถึงถ้อยคำแนวความคิดนี้เพียงเล็กน้อยในระยะเวลาประมาณ ๑๕ ปี ก่อนหน้านั้น แต่มีถ้อยคำและแนวความคิดอื่นๆ ที่มีลักษณะ วิธีการการสื่อความหมายใกล้เคียงกัน เช่น สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ประชาสังคม (Civil Society) ประนีประนอมยอมความ (Compromise) ประนอมข้อพิพาท (Conciliation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การมีส่วนร่วม (Public Participation) เป็นต้น

ถ้อยคำเหล่านี้ทำให้เกิดความสับสนในความหมายที่แท้จริงของคำว่า Access to Justice เพราะปัญหาที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจัยด้านประชากร สังคมและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล นักกฎหมายจำนวนไม่น้อยได้เรียกร้องให้มีการตรากฎหมายและเพิ่มจำนวนของหน่วยงานด้านยุติธรรมให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขเยียวยาการขาดการเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายหรือการเข้าถึงความยุติธรรม ดังนั้น ในหัวข้อนี้จึงขอกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเข้าถึงความยุติธรรมในยุคต่างๆ ดังนี้

๒.๑ ความหมายของการเข้าถึงความยุติธรรม

เนื่องจากปัจเจกชนทั่วไปยังมีความรู้ความเข้าใจใน Access to Justice แตกต่างกันไปจนเกิดประเด็นว่า การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐ หมายถึงการเข้าสู่ระบบ (System) ขององค์กรที่มีหน้าที่และภารกิจด้านความยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ทนายความ ฯลฯ เป็นการเข้าถึงความยุติธรรมเพียงพอแล้วหรือไม่ ขณะเดียวกันอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า Access to Justice หมายถึง การเข้าถึงซึ่งความยุติธรรมทั้งในระบบ (System) และความยุติธรรมในสังคม (Social Justice) ทั้งนี้ ในด้านกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ได้มีอนุสัญญาว่าด้วยการเข้าถึงความยุติธรรมระหว่างประเทศ (Convention on International Access to Justice) ซึ่งออกมาบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๑๙๘๘ โดยในอนุสัญญาดังกล่าวมีบทบัญญัติที่น่าสนใจ คือ (สัจพันธุ์ อินไชย, ๒๕๕๗ : ๒๖)

๒.๑.๑ การกำหนดกรณีการช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal Aid) ซึ่งจะเป็นการให้รัฐภาคีต้องจัดให้การช่วยเหลือทางกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการให้คำแนะนำทางกฎหมาย การตั้งหน่วยงานกลางดำเนินการ

๒.๑.๒ การสร้างหลักประกันที่มั่นคงสำหรับค่าใช้จ่ายและการจัดระเบียบเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ซึ่งรัฐภาคีอาจดำเนินการได้ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การจัดทำพันธบัตร (Bond) หลักทรัพย์ต่าง ๆ

๒.๑.๓ การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็น ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้เพื่อให้ได้ทราบสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือหน่วยงานที่จำเป็น

๒.๑.๔ การจัดทำหลักประกันเกี่ยวกับการจับกุม คမ်းขัง และรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบปากคำ ตลอดจนอำนาจศาลในการตรวจสอบ การปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิ

๒.๑.๕ การจำกัดสิทธิต่าง ๆ (หากไม่มีข้อยกเว้นตามกฎหมาย) จะกระทำมิได้ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติให้ทำขึ้นที่เนเธอร์แลนด์ โดยผูกพันเฉพาะภาคีสมาชิกในการที่จะต้องรับรองและปฏิบัติตามพันธระกณที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา

๒.๒ หลักการพื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

หลักการพื้นฐานในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้นจะประกอบด้วยแนวทางต่าง ๆ ๑๐ ประการ คือ

๒.๒.๑ การเข้าถึงความยุติธรรมเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Right) ของพลเมือง หมายความว่าในรัฐธรรมนูญจะต้องมีบทบัญญัติ ซึ่งระบุการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็ว ง่าย และประหยัด ขณะเดียวกันใน

แนวนโยบายแห่งรัฐ (State Policy) ต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นจะต้องกำหนดให้รัฐต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในอันที่จะให้ประชาชนสร้างหลักประกันว่ารัฐมีหน้าที่ต้องจัดการเข้าถึงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

๒.๒.๒ การกำหนดนโยบายการเข้าถึงความยุติธรรม ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน (Interest of Citizens) ไม่ใช่เป็นผลประโยชน์ของผู้ให้บริการ (Interests of Providers of Services) เนื่องจากการจัดบริการเข้าถึงความยุติธรรมนั้น รัฐประสบปัญหาเกี่ยวกับทนายความอาสาหรือทนายความขอแรง ซึ่งพบว่า บางครั้งทนายความเหล่านั้นไม่ได้ใส่ใจในการช่วยเหลือเท่าที่ควรหรือมีการละทิ้งการดำเนินการอยู่บ่อยครั้ง รัฐจึงได้เพิ่มเติมสิทธิประโยชน์ให้มากขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นแรงจูงใจให้มีการทุ่มเทการช่วยเหลือแก่ประชาชน จนบางครั้งดูเหมือนว่าสิ่งที่รัฐได้ดำเนินการไปกลับเป็นการให้ผลประโยชน์แก่ผู้ให้บริการมากกว่าการไปทุ่มเทให้บรรลุผลสุดท้ายคือประชาชน ดังนั้นในการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงความยุติธรรมนั้น รัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงเป้าหมายสุดท้ายคือประชาชนเป็นหลักใหญ่และต้องมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการตรวจสอบว่าการดำเนินการจะต้องเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง

๒.๒.๓ จุดมุ่งหมายของการเข้าถึงความยุติธรรมไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องความยุติธรรมในเชิงวิธีสบัญญัติ (Procedural Justice) เท่านั้น จะต้องมิในเชิงสารบัญญัติ (Substantive Justice) ด้วย

๒.๒.๔ ความต้องการของประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้นต้องการความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย (Legal Assistance) ทั้งในส่วนของการวางแผนและในส่วนของการทวงอาญา

๒.๒.๕ การเข้าถึงความยุติธรรมต้องการนโยบายที่มีความเป็นไปได้ในด้านวิธีการ (Every Possible Means) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งการปฏิรูปกฎหมายเชิงสารบัญญัติ กระบวนการทางศาล การให้การศึกษ

๒.๒.๖ นโยบายการให้บริการทางกฎหมายต้องการการศึกษาให้มีการดำเนินการและบทบัญญัติที่กว้างขวางหลากหลาย (A Wide Range of Provisions and Arrangements) ซึ่งบางนโยบายจำเป็นต้องอาศัยเงินทุน บางนโยบายไม่ต้องการใช้เงินทุน บางนโยบายต้องอาศัยนักกฎหมายและบางนโยบายไม่ต้องอาศัยนักกฎหมาย

๒.๒.๗ โครงการและการปฏิรูปต่าง ๆ จะต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของความจริงในด้านระดับของทรัพยากรที่มีอยู่ (Level of Resources) แต่ไม่ใช่เป็นการจำกัดนโยบาย

๒.๒.๘ ในด้านคดีแพ่งการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอาจจะต้องกระทำใน รูปอื่น ๆ มากกว่าการที่จะไปให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย (Legal Aid)

๒.๒.๘ ต้องมีการใช้ความก้าวหน้าในทางเทคโนโลยี (Technological Advances) ให้เกิดประโยชน์และเต็มตามศักยภาพมากที่สุด การดำเนินการดังกล่าว อาจเป็นรูปของการเปิดเว็บไซต์หรือการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและร้องเรียนผ่านทาง Internet ได้เป็นต้น

๒.๒.๑๐ สิทธิตามรัฐธรรมนูญในกรณีการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (The Constitutional Rights to be Regarded as Innocent until Proved Quietly) จะต้องเป็นหลักเกณฑ์ขั้นพื้นฐานในทางกฎหมายอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในกฎหมายระหว่างประเทศ

ในระยะเริ่มต้นที่มีการให้ความสำคัญกับปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น กฎหมายระหว่างประเทศได้มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนของฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยก่อน เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ นับตั้งแต่การค้น การจับ การสอบสวน และการดำเนินคดี ในฐานะที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดี จนส่งผลทำให้เกิดการละเลยสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ดังนั้น แนวคิดการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกฎหมายระหว่างประเทศสมัยต่อมา จึงให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายมากขึ้น เพื่อให้เท่าเทียมกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีอาญา ดังมีพัฒนาการดังต่อไปนี้

๑. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติทางใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ สถานะทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม และมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรืออาชญากรรมไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๘ ความว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยา โดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ อันเนื่องมาจากการกระทำใดๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย” (สุรศักดิ์ ศรีรัตนตระกูล, ๒๕๕๕ : ๑๓)

ทั้งนี้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหา ในส่วนของผู้ต้องหาและจำเลยตลอดจนนักโทษตามคำพิพากษาเป็นสำคัญ เนื่องจากในอดีตระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศต่าง

ๆ ได้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นเสมือนวัตถุแห่งการดำเนินคดี (Object) ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงเน้นความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จำเลยและผู้กระทำความผิด เป็นลำดับแรกมากกว่าที่จะคำนึงถึงผู้เสียหาย (อุทัย อาทิวา, ๒๕๕๘ : ๑๒๔)

๒. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) ค.ศ. ๑๙๖๖ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๗๖ ส่วนประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๙๙๕) และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๐ (ค.ศ. ๑๙๙๗) โดยข้อ ๒ (๓) กำหนดให้รัฐภาคีประกันว่า บุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตน ซึ่งรับรองไว้ในกติกาถูกละเมิดต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริง จึง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่ (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ๒๕๕๗ : ๑๐)

เห็นได้ว่าสาระสำคัญของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้น สอดคล้องกับสาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านั้นซึ่งได้ให้ความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จำเลยและผู้กระทำความผิด เป็นลำดับแรกมากกว่าที่จะคำนึงถึงผู้เสียหาย

๓. ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. ๑๙๘๕

การคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมและผู้เสียหายในคดีอาญา ได้ริเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๘๐ เป็นต้นมา ในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ องค์การสหประชาชาติโดย มติที่ประชุมสมัชชาใหญ่ที่ ๔๐/๓๔ ได้ประกาศรับรองปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. ๑๙๘๕ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power ๑๙๘๕) กำหนดหลักการที่เจ้าหน้าที่พึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญานับแต่เริ่มดำเนินคดีจนถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งในส่วนของตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล และราชทัณฑ์ ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความถ่วงดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดกับสิทธิของผู้เสียหายอย่างแท้จริง (วารรัตน์ แสงคำ, ๒๕๖๐ : ๑) ทั้งนี้ ได้กำหนดมาตรฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมไว้ ๔ ด้าน (ภัทรวรรณ ทองใหญ่, ๒๕๖๕ : ๘-๙) คือ

๑) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and Fair Treatment) โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรา ๔ กำหนดเพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตา และความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายของชาติ เพื่อบรรเทาความเจ็บปวดที่เหยื่อได้รับ เหยื่อในคดีอาญาส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ตำรวจถือเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานแรกๆ ที่ผู้เสียหายต้องติดต่อหลังการเกิดอาชญากรรม ดังนั้น การได้รับการปฏิบัติอย่างเห็นอกเห็นใจจากเจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นมาตรการที่สำคัญที่ทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญารู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

มาตรา ๕ กำหนดให้องค์กรศาลและองค์กรของฝ่ายบริหารจะต้องวางมาตรการที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็วและเป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้เสียหายในคดีอาญาควรได้รับโอกาสในการเลือกดำเนินคดีทั้งที่เป็นคดีอาญา คดีปกครอง คดีแพ่ง หรือการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบต่างๆ และในหลายประเทศ ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหายในทางแพ่ง จากการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

มาตรา ๖ กำหนดให้คำแนะนำ และแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงกระบวนการพิจารณา ตั้งแต่ บทบาทหน้าที่ (Role) ขอบเขต (Scope) ระยะเวลา (Timing) ความคืบหน้าของคดี (Progress) จัดให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกและให้ข้อเท็จจริง โดยมีกระบวนการรับฟังผู้เสียหายเกี่ยวกับความเสียหายที่ได้รับภายใต้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ ตลอดจนจัดให้ผู้เสียหายได้รับบริการช่วยเหลือ (Assistance) อย่างเหมาะสมตามสมควร ตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทางกฎหมาย ในหลายประเทศ เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีที่ตนเป็นผู้เสียหาย จึงได้มีการจัดเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบกรณีดังกล่าวขึ้นเป็นพิเศษ

๒) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิด (Restitution) โดยมาตรา ๘ กำหนดให้ผู้กระทำความผิดตลอดจนบุคคลที่สามเช่น บิดา มารดาภริยาผู้เยาว์เป็นผู้กระทำความผิดที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้กระทำความผิดจะต้องชดเชยเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ครอบครัวหรือทายาทของผู้เสียหายอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม การชดเชยเยียวยาดังกล่าวหมายรวมถึงการคืนทรัพย์สินหรือชดเชยราคาสำหรับความสูญหายหรือเสียหายของทรัพย์สินนั้นรวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายที่ผู้เสียหายได้ทดลองจ่ายไปก่อนเนื่องจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ และการชดเชยสิทธิของผู้เสียหายที่ต้องเสียไปนั้น นอกจากนี้มาตรา ๙ ยังกำหนดให้รัฐพึงพิจารณาปรับปรุงข้อปฏิบัติต่างๆ ระเบียบ ตลอดจนข้อกฎหมาย

ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดให้การชดเชยเยียวยาความเสียหาย โดยผู้กระทำผิด (Restitution) เป็นมาตรการทางลงโทษทางเลือกรูปแบบหนึ่งในคดีอาญา

๓) การได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ (Compensation) มาตรา ๑๒ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรการชดเชยเยียวยาค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในกรณีที่ค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากผู้กระทำผิด หรือโดยทางอื่น ๆ ยังไม่เพียงพอแก่การชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย รวมทั้ง มาตรา ๑๓ กำหนดให้จัดตั้งกองทุนแห่งชาติเพื่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

๔) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย (Assistance) โดยมาตรา ๑๔ กำหนดให้ผู้เสียหายพึงได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็น ทั้งในด้านวัตถุ การรักษาพยาบาล ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกและความช่วยเหลือทางสังคมทั้งจากรัฐ อาสาสมัคร และชุมชน

ปฏิญญาดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดกรอบนโยบายให้แต่ละประเทศได้นำไปปฏิบัติ ด้วยการกำหนดกฎหมายและนโยบายคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา เพราะเห็นว่า เมื่อมีความเสียหายอันเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา รัฐควรมีส่วนสำคัญในการเยียวยาความเสียหายดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ดังที่ปรากฏในหลักการของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ (วุฒิสภา วุฒิสภา, ๒๕๕๖ : ๖)

๔. หลักการพื้นฐานว่าด้วยสิทธิการเยียวยาและชดเชยเหยื่อที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ระหว่างประเทศ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศขั้นรุนแรง ค.ศ. ๒๐๐๖ (พ.ศ. ๒๕๔๙) (Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, ๒๐๐๖)

หลักการนี้ให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรมระหว่างประเทศ และได้กำหนดพันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมระหว่างประเทศ การดำเนินการสืบสวน การละเมิดที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพ การรับรองการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเหยื่อและให้การชดเชยอย่างเป็นธรรมสำหรับในด้านสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม และมีมาตรฐานกระบวนการมีส่วนร่วมทางกระบวนการยุติธรรมของเหยื่อ (นิเมธ พรหมพัตต์, ๒๕๖๓ : ๒๒๕) โดยให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรมระหว่างประเทศ อาทิ อาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรืออาชญากรรมสงคราม เป็นต้น และได้กำหนดพันธกรณีของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรมระหว่างประเทศ การดำเนินการสืบสวนการละเมิดที่เกิดขึ้นให้เป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรองการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของเหยื่อ และการให้การชดเชย
 อย่างเป็นธรรม นอกจากนี้หลักการดังกล่าวได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติต่อเหยื่อ
 ซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยคำนึงถึงการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็น
 มนุษย์ความปลอดภัยในด้านร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สินและความเป็นส่วนบุคคล โดยในส่วนของกร
 ให้การชดเชยค่าเสียหายสำหรับเหยื่อ หลักการดังกล่าวกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของรัฐ
 ในการชดเชยค่าเสียหายให้กับเหยื่อไม่ว่ารัฐจะมีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม และมุ่งส่งเสริมให้รัฐ
 จัดตั้งโครงการช่วยเหลือและเยียวยาเหยื่อเพื่อรองรับในกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่สามารถชดใช้เองได้
 นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณค่าชดเชยแก่ผู้เสียหาย โดยต้องคำนึงถึงความ
 เสียหายด้านร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้น ค่าเสียโอกาสไม่ว่าจะเป็นโอกาสการทำงาน ประกอบอาชีพ
 การศึกษาเล่าเรียน การสูญเสียรายได้ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากคดีความ ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น

สำหรับในประเด็นด้านสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมนั้น ภายใต้กฎหมายระหว่าง
 ประเทศสิทธิของเหยื่อมีขอบข่ายที่ค่อนข้างกว้างและมีมาตรฐานในด้านการเน้นกระบวนการ
 มีส่วนร่วมทางกระบวนการยุติธรรมของเหยื่อ (วรารัตน์ แสงคำ, ๒๕๖๐ : ๓๐) ได้แก่

๑. สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน
๒. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง
๓. สิทธิในการสืบสวนและดำเนินคดีผู้กระทำละเมิด
๔. สิทธิในการเข้าถึงสอบสวน ดำเนินคดีที่มีประสิทธิภาพ เป็นกลาง รวดเร็ว
๕. สิทธิในการเรียกร้องให้มีการตรวจสอบการตัดสินใจของรัฐในการไม่ดำเนิน

ต่อผู้ต้องสงสัย

๖. สิทธิได้รับความยุติธรรมภายใต้กระบวนการยุติธรรมและเข้าถึงกระบวนการ
 ยุติธรรม

๗. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาตัดสินคดีโดยพลัน
๘. สิทธิที่จะได้รับการชดเชยและการบำบัดฟื้นฟูทางจิตใจ
๙. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความเป็นส่วนบุคคล
๑๐. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล
๑๑. สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากบุคลากรของรัฐที่ผ่านการอบรมเฉพาะทาง
๑๒. สิทธิที่จะได้รับทราบข้อเท็จจริง
๑๓. สิทธิที่จะได้รับการจดจำและรำลึก

จากนิยามข้างต้น สามารถประมวลจำแนกหลักการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาของรัฐ
 ได้เป็น ๓ ประเภท (มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๕ : ๑๑-๑๒) ดังนี้

๑. ด้านการบริการ (Service Rights) เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของรัฐในการอำนวยความสะดวกและให้บริการในด้านต่างๆ อาทิ การแจ้งข้อมูล ความลับหน้าของคดี การติดตามและการแจ้งผลเกี่ยวกับการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้อง

๒. ด้านกระบวนการยุติธรรม (Procedural Rights) สิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างเต็มรูปแบบ

๓. ด้านการชดเชย (Compensation) สิทธิในการได้รับการชดเชยจากความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ อาทิ ความเสียหายด้านร่างกายและจิตใจ ค่าเสียโอกาส ทั้งจากการประกอบอาชีพ การศึกษาเล่าเรียน โดยได้รับค่าชดเชยผ่านสองช่องทาง คือ คำสั่งของศาลที่ผู้เสียหายต้องดำเนินการฟ้องร้องค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดเอง ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และผ่านกองทุนที่รัฐตั้งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย

“ข้อมูลส่วนบุคคล” ในประเทศไทยถูกบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พุทธศักราช ๒๕๔๐ ไว้ในมาตรา ๔ “ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง สิ่งที่มีความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริงข้อมูลหรือสิ่งใด ๆ โดยสภาพของสิ่งนั้นหรือผ่านวิธีการใด ๆ เช่น เอกสาร ภาพ แผนที่ เป็นต้น ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องทำให้รู้ตัวของบุคคลนั้นกับสิ่งบ่งชี้เฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน ชื่อของบุคคลนั้น หรือหมายเลขบัตรประจำตัว รหัส สิ่งบ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวบุคคลนั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะ เสียงของคน หรือรูปถ่าย และรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้เฉพาะตัวของบุคคลที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย” เป็นต้น

ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data) สามารถจำแนกข้อมูลออกได้สองประเภท (นรินทร์ จุ่มศรี, ๒๕๕๕ : ๓๑) ดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป (Non-Sensitive data) หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ซึ่งสามารถบ่งชี้เฉพาะเจาะจง (identify) ไปยังเจ้าของข้อมูลได้ เช่น ชื่อ ที่อยู่ อาชีพ อายุ หมายเลขโทรศัพท์ การศึกษา สถานภาพสมรส ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือลักษณะทางกายภาพของบุคคลนั้น เป็นต้น ข้อมูลประเภทดังกล่าวเป็นข้อมูลซึ่งมิได้มีความละเอียดอ่อนจนอาจนำมาสู่ปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงทำให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่อาจเก็บรวบรวมเปิดเผย หรือใช้ได้ ทั้งนี้ อยู่ภายใต้ของหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ (กณาริพ ทองรวีวงศ์, ๒๕๕๕ : ๒๑)

ประเภทที่สอง ข้อมูลที่มีความอ่อนไหวง่าย (Sensitive data) หมายถึง ข้อมูลของบุคคลซึ่งถือเป็นเรื่องเฉพาะตัวของตัวบุคคล เป็นข้อมูลซึ่งมีความละเอียดอ่อนสูง ข้อมูลประเภทดังกล่าว

จะเป็นข้อมูลซึ่งหากมีการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ตามมา เช่น กระทบต่อความรู้สึกของเจ้าของข้อมูล หรือประชาชนทั่วไป เป็นข้อมูลที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของเจ้าของข้อมูล หรือเป็นข้อมูลซึ่งหากมีการเปิดเผยอาจก่อให้เกิดการตั้งข้อรังเกียจ หรือเลือกปฏิบัติ หรือเกิดอันตรายต่อเจ้าของข้อมูล เป็นต้น โดยข้อมูลประเภทดังกล่าวเจ้าของข้อมูลประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลประเภทนี้ไว้เป็นความลับ หรือไม่ประสงค์ให้มีการเปิดเผยข้อมูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิ ศาสนา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือสถานะทางการเงิน เป็นต้น (คณาธิป ทองรวีวงศ์, ๒๕๕๕ : ๓๔)

สำหรับหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองต่อข้อมูลทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการเก็บรวบรวม เปิดเผย หรือใช้ข้อมูลส่วนบุคคลประเภทที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Data) อาจนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ดังนั้น ในหลาย ๆ ประเทศข้อมูลประเภทที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Data) จึงถูกกำหนดให้เป็นข้อมูลที่ห้ามทำการเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผยข้อมูลโดยเด็ดขาด เว้นแต่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูล หรือเป็นกรณีอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเป็นการจำเป็นเพื่อการดำเนินคดี เป็นต้น แต่ข้อมูลประเภทข้อมูลทั่วไปนั้น (Non-Sensitive Data) กฎหมายกำหนดให้สามารถเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลได้ หากได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล (ชนัท สุวรรณปริญญา, ๒๕๕๐ : ๑๖)

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งประเภทของข้อมูลส่วนบุคคลในประเด็นเกี่ยวกับความอ่อนไหว อันอาจส่งผลกระทบต่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลหากมีการเปิดเผย หรือ ล่วงรู้ข้อมูลนั้นได้ (จาริณี มณีรอด, ๒๕๕๕ : ๕๕) ดังนี้

ข้อมูลข่าวสารประเภทที่มีความอ่อนไหวในระดับต่ำ (Low Sensitivity) ข้อมูลประเภทนี้ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเป็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหวเนื่องจากข้อมูลเหล่านี้จะทำให้มีโอกาสได้มาซึ่งข้อมูลที่มีระดับความอ่อนไหวสูงขึ้น

ข้อมูลข่าวสารประเภทที่มีความอ่อนไหวระดับปานกลาง (Moderate Sensitivity) ซึ่งประเภทนี้เป็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหวมาก มีโอกาสอย่างมากที่จะก่อให้เกิดความเสียหายเมื่อข้อมูลนั้นถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด ข้อมูลประเภทนี้ครอบคลุมถึงข้อมูลประเภทที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคคล ซึ่งมีความครอบคลุมในทุกเรื่องในชีวิต ข้อมูลที่มีความอ่อนไหวระดับปานกลางนี้มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับข้อมูลที่มีความอ่อนไหวระดับสูงและไม่ควรถูกเก็บรวบรวมโดยสิ้นเชิง

ข้อมูลข่าวสารประเภทที่มีความอ่อนไหวระดับสูง (High sensitivity) ข้อมูลประเภทนี้ได้แก่ ข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวกับประวัติทางการแพทย์ พฤติกรรมทางเพศ หรือข้อเท็จจริงด้านอื่นๆ ของชีวิตของบุคคล โดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนตัว หรือลับเฉพาะ ข้อมูลประเภทที่มีความอ่อนไหวสูงนี้จึงมีความสำคัญมากและไม่ควรถูกเก็บรวบรวมโดยสิ้นเชิง เช่น เดียวกันกับข้อมูลข่าวสารที่มีความอ่อนไหวระดับปานกลาง

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือพยานในคดีอาญามีความสำคัญ ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นข้อมูลที่มีความอ่อนไหว เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยาน โดยเฉพาะคดีที่มีความสำคัญ และผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล รวมถึงส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของตัวผู้เสียหาย ทั้งนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวยังอาจหมายรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือพยาน ซึ่งเป็นข้อมูลทางอ้อมที่สามารถเชื่อมโยงมายังตัวของผู้เสียหาย เพื่อสามารถคาดเดาจากข้อมูลทางอ้อมดังกล่าวให้ทราบว่า ผู้เสียหายเป็นบุคคลใด ดังนั้นข้อมูลทางอ้อมดังกล่าวจึงสมควรได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับข้อมูลของผู้เสียหายโดยตรง

บทที่ ๓

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา ของประเทศไทยและต่างประเทศ

กฎหมายประเทศไทย

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ วรรคสี่ ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ขณะเดียวกัน มาตรา ๒๘ ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

บทบัญญัติข้างต้น รับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญดังกล่าว ส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคล สูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ ขึ้นบังคับใช้ ทั้งนี้ หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องหาถูกเจ้าหน้าที่กระทำการทรมาน ทารุณกรรม หรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาข่มอยู่ในสถานะของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคล สูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕

๒. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๒.๑ ความหมายของผู้เสียหาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ มาตรา ๕ และมาตรา ๖

ทั้งนี้ ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา ๔ หมายถึง สามีมองหญิงที่เป็นผู้เสียหาย ตามที่ได้บัญญัติไว้ว่า ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามี หญิงนั้นมีสิทธิฟ้องคดีได้เองโดยมิต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อน ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๕ (๒) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนภริยาได้ ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา

ขณะเดียวกัน มาตรา ๕ ได้กำหนดบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายในความผิดที่ได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(๒) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้

(๓) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น

สำหรับมาตรา ๖ ในคดีอาญา ซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้น ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

กล่าวโดยสรุป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายยังหมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นเท่านั้น แต่กฎหมายได้มีการกำหนดให้บุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ในหลายกรณี เช่น สามีมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เป็นภริยา ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะทำการแทนได้ และผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลมีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล เป็นต้น

๒.๒ สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติรับรองสิทธิของทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ทั้งผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา โดยการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๗/๑ ซึ่งกำหนดให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(๒) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้น

สอบสวน

(๓) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร

(๔) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว เมื่อเกิดการเจ็บป่วย

สำหรับผู้เสียหาย มิได้มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในมาตราใดมาตราหนึ่ง แต่แทรกอยู่ในบทบัญญัติต่างๆ ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิในการตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน ตามมาตรา ๘ (๖) เช่นเดียวกับจำเลย เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว

(๒) สิทธิที่จะมีล่าม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ วรรคสองและวรรคสาม ความว่า ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาล่ามภาษามือให้หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

(๓) สิทธิในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘ ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล

(๔) สิทธิที่จะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๐ คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะเวลาใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้

(๕) สิทธิในการถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ วรรคสอง ซึ่งกำหนดไว้ว่า คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

(๖) สิทธิในการยื่นฟ้องคดีใหม่ กรณีพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญา ซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว และได้ถอนฟ้องคดีนั้นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๖ (๒)

(๗) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าทดแทนจากผู้ต้องหา ในคดีที่มีค่าทดแทน และผู้ต้องหาไม่สมควรได้รับโทษจำคุก ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบ ให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน ตามมาตรา ๓๘ (๒)

(๘) สิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์สินคืนหรือราคาที่สูญเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๓ คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด ฆาตกรรม ฆังโจก ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียหายไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย

(๙) สิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๔/๑ วรรคแรก ความว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพ ในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

(๑๐) สิทธิที่จะฟ้องในทางแพ่ง ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๕ ความว่า คดีเรื่องใดถึงแม้ว่าได้ถอนฟ้องในทางอาญาแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก

(๑๑) สิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัย กรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุก ร้องขอ เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งจำคุกจำเลยในสถานที่อื่น หรือจำคุกไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกหรือสถานที่อื่นหรือให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้นได้

(๑๒) สิทธิที่จะยื่นคำคัดค้านการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

(๑๓) สิทธิในการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๑๒๓

(๑๔) สิทธิที่จะได้รับการตรวจตัวโดยเจ้าพนักงานที่เป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ และขอให้บุคคลใดก็ได้มีส่วนร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้ ตามมาตรา ๑๓๒ (๑)

(๑๕) สิทธิที่จะได้รับการสอบปากคำโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นหญิง ในความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา ๑๓๓ วรรคสี่

(๑๖) สิทธิที่จะยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่เหมาะสม และสามารถป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายตามมาตรา ๑๓๓ วรรคห้า

(๑๗) สิทธิที่จะขอให้พนักงานอัยการสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ตามมาตรา ๑๔๖ วรรคสอง

๓. พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

๓.๑ ความหมายของผู้เสียหาย

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๓ ให้ความหมายของ “ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้น

๓.๒ สิทธิของผู้เสียหาย

ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับแจ้งการได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย เมื่อมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖/๑ กำหนดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์รับทราบถึงสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้

ทั้งนี้ มาตรา ๑๘ ได้กำหนดว่าความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ดังต่อไปนี้

ลักษณะ ๖ ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน มาตรา ๒๒๔ มาตรา ๒๓๘

ลักษณะ ๘ ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา ๒๗๖ ถึงมาตรา ๒๘๗

ลักษณะ ๑๐ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวด ๑ ความผิดต่อชีวิต มาตรา ๒๘๘ ถึงมาตรา ๒๙๔ หมวด ๒ ความผิดต่อร่างกาย มาตรา ๒๙๕ ถึงมาตรา ๓๐๐ หมวด ๓ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา ๓๐๑ ถึงมาตรา ๓๐๕ หมวด ๔ ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วย เจ็บ หรือคนชรา มาตรา ๓๐๖ ถึงมาตรา ๓๐๘

ลักษณะ ๑๑ ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง หมวด ๑ ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา ๓๐๕ มาตรา ๓๑๐ มาตรา ๓๑๑ มาตรา ๓๑๒ ทวิ มาตรา ๓๑๓

ลักษณะ ๑๒ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมวด ๑ ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ มาตรา ๓๓๖ หมวด ๒ ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ มาตรา ๓๓๗ มาตรา ๓๓๘ มาตรา ๓๓๙ ทวิ มาตรา ๓๔๐ มาตรา ๓๔๐ ทวิ หมวด ๘ ความผิดฐานบุกรุก มาตรา ๓๖๕

โดยมาตรา ๑๘ ได้ให้ขอบเขตของค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายพึงได้รับ ได้แก่

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย

(๒) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(๔) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ในปัจจุบัน อัตราการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยข้อ ๓ กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

(๒) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท

(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(๔) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าตอบแทนตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

ข้อ ๔ กล่าวถึง กรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้นดังต่อไปนี้

(๑) ค่าตอบแทนให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท

(๒) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท

(๓) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท

(๔) ค่าเสียหายอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดข้างต้นให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

มาตรา ๒๓ กำหนดในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเอง ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

สำหรับมาตรา ๕ ได้รับรองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งการเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ จะไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายพึงได้รับตามกฎหมายอื่น ขณะเดียวกันกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา ๖ ได้กำหนดให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ตกแก่ทายาทของผู้เสียหายตามระเบียบที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญากำหนด

๔. พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๓ ให้ความหมายของ “พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

จากบทบัญญัติดังกล่าว หมายความว่า ผู้เสียหาย เป็นพยานในคดีที่ตนเป็นผู้เสียหายได้ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ การคุ้มครองพยานสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑) การคุ้มครองตามมาตราการทั่วไป ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖ ในกรณีผู้เสียหาย ในฐานะพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี อาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็นบุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

๒) มาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘ ในคดีดังต่อไปนี้ ผู้เสียหายซึ่งเป็นพยานอาจได้รับการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษได้ ได้แก่

(๑) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(๒) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

(๓) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหา ล่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กหรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณีหรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

(๔) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และซ่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(๕) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(๖) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

ทั้งนี้ มาตรา ๑๐ กำหนดเกี่ยวกับมาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยาน หมายถึง

(๑) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม

(๒) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี

(๓) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย

(๔) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม

(๕) ช่วยเหลือในการเรียกร่องสิทธิที่พยานพึงได้รับ

(๖) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น

(๗) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

นอกจากการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นพยานในคดีอาญาแล้ว มาตรา ๑๐ กำหนดให้การคุ้มครองครอบคลุมไปถึง สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอ ให้นำมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม

๕. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การทรมานและการกระทำบุคคลสูญหายซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงที่ไม่อาจกระทำได้ ไม่ว่าในสถานการณ์ใด ๆ ดังนั้น เพื่อยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย สมควรกำหนดฐานความผิด มาตรการป้องกันและปราบปราม และมาตรการเยียวยาผู้เสียหาย ตลอดจนมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการบังคับให้หายสาบสูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๕.๑ ความหมายของ “ผู้เสียหาย”

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ มาตรา ๑ ได้ให้ความหมายของ “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับ

ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจจากการทรمان การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการกระทำที่บุคคลสูญหาย และให้หมายความรวมถึง สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้อุปการะและผู้อยู่ในอุปการะของผู้ถูกระทำให้สูญหาย

เช่นเดียวกับมาตรา ๑๑ บัญญัติว่า ในคดีความผิดฐานกระทำความตามมาตรา ๕ หรือความผิดฐานกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา ๖ ซึ่งผู้เสียหายไม่อยู่ในฐานะที่จะร้องทุกข์หรือกล่าวโทษด้วยตนเองได้ หรือความผิดฐานกระทำให้ บุคคลสูญหายตามมาตรา ๗ ให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาซึ่งมิได้ จดทะเบียนสมรส ผู้อุปการะ และผู้อยู่ในอุปการะของผู้ถูกระทำการทรمان ผู้ถูกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือผู้ถูกระทำให้สูญหายตามพระราชบัญญัตินี้ แล้วแต่กรณีเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

เห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้ความหมายของผู้เสียหายแตกต่างกันไป จากกฎหมายฉบับอื่น โดยมีได้หมายถึงเฉพาะบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการทำความผิด อาญาของบุคคลอื่น โดยที่ตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำนั้น แต่ให้หมายรวมถึงบุคคลที่เป็นผู้ต้อง สงสัย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่ถูกระทำการทรمان หรือการบังคับให้สูญหายจากการกระทำของ เจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย นอกจากนี้ บุคคลที่ถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม ซึ่งกระทำการแทนผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ยังมีความหมายกว้างขึ้น จากเดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ได้ให้ความหมายของผู้เสียหาย หมายถึง.... แต่กฎหมายฉบับนี้ให้หมายความรวมถึง บุคคลที่เป็นสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาซึ่งมิได้จดทะเบียนสมรส ผู้อุปการะและผู้อยู่ในอุปการะของผู้ถูกระทำให้สูญหายด้วย

๕.๒ สิทธิของผู้เสียหาย

๕.๒.๑ สิทธิที่จะร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการกระทำทรมาน การกระทำที่ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกระทำให้สูญหาย

มาตรา ๒๖ ได้กำหนดกรณีที่มีการอ้างว่า มีบุคคลถูกทรมาน ถูกระทำการที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือถูกระทำให้สูญหาย ผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจ พิจารณาคืออาญาเพื่อให้มีคำสั่งยุติการกระทำเช่นนั้นทันที

๕.๒.๒ สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายเบื้องต้น

เพื่อประโยชน์ในการยุติการกระทำที่อ้างตามมาตรา ๒๖ และเยียวยา ความเสียหายเบื้องต้น มาตรา ๒๗ กำหนดให้อำนาจศาลในการสั่งให้มีการรักษาพยาบาล และการ

ประเมินโดยแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ และแพทย์ทางจิตเวชศาสตร์ที่รับรองโดยแพทย์สภา รวมทั้งให้มีการจัดทำบันทึกการแพทย์ ตลอดจนการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ศาลยังอำนาจกำหนดมาตรการอื่นใดที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการยุติความทรมาน การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการกระทำที่บุคคลสูญหาย หรือเสียหายความเสียหายเบื้องต้นให้แก่ผู้เสียหาย

๖. คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหาย

ในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๓

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดขึ้นเพื่อให้กระบวนการทางศาลในทุกขั้นตอนมีการปฏิบัติต่อผู้เสียหายซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ประธานศาลฎีกาจึงออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผู้เสียหายหรือสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาของศาล ดังต่อไปนี้

๑) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเข้าใจและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยข้อ ๑ กำหนดให้กำหนดให้ศาลพึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายด้วยความเข้าใจและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของบุคคล ตลอดจนความปลอดภัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อร่างกาย จิตใจ ฐานะ สถานภาพทางสังคม ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทศาล

๒) สิทธิที่จะได้รับฟังความคิดเห็นและความกังวลใจ โดย ข้อ ๒ กำหนดให้ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลพึงรับฟังความคิดเห็นหรือความกังวลใจของผู้เสียหายด้วยความเมตตาและเข้าใจ และด้วยความเป็นกลางโดยปราศจากอคติที่มีต่อทุกฝ่ายในคดี

๓) สิทธิที่จะได้รับการอธิบายถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้เสียหาย ดังปรากฏในข้อ ๔ ศาลพึงอธิบายถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหาย ขึ้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณารวมถึงแจ้งความคืบหน้าและการสิ้นสุดของการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ผู้เสียหายทราบ

๔) สิทธิที่จะไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยข้อ ๕ กำหนดไว้ว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว คดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชน หรือคดีที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนหรือสังคม ศาลพึงระมัดระวังไม่ให้มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับผู้เสียหายและพยาน โดยจัดห้องพักผู้เสียหายและพยาน

เหล่านั้นแตกต่างหากจากห้องพักพยานทั่วไป รวมถึงอาจจัดให้มีการสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพหรือสืบพยานแบบไม่เผชิญหน้าเท่าที่ไม่ขัดแย้งต่อกฎหมาย

๕) สิทธิที่จะได้รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยข้อ ๖ กำหนดไว้ว่า ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลพึงคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน และสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย โดยอาจสอบถามความคิดเห็นของผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

๖) สิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึงความปลอดภัย โดยข้อ ๗ ในกรณีที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลอาจกำหนดมาตรการกำกับดูแลความประพฤติของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิของผู้เสียหาย เช่น

- (๑) ห้ามยุ่งเกี่ยวหรือติดต่อกับผู้เสียหายไม่ว่าด้วยวิธีการใด
- (๒) ห้ามปรากฏตัวให้ผู้เสียหายเห็นโดยจงใจ
- (๓) ห้ามเข้าไปในสถานที่ที่ผู้เสียหายอยู่อาศัย
- (๔) ห้ามสืบหาหรือตรวจสอบความเป็นไปของผู้เสียหาย

๗) สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย โดยข้อ ๘ กำหนดให้ศาลพึงให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ค่าตอบแทน หรือการช่วยเหลืออย่างอื่นที่จำเป็น

๘) สิทธิที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยข้อ ๙ กำหนดให้ศาลพึงช่วยเหลือแนะนำผู้เสียหายในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เป็นธรรม รวดเร็ว และเป็นที่น่าพอใจแก่ทุกฝ่าย

๙) สิทธิที่จะได้รับฟังถึงความคิดเห็นและคำนึงถึงผลกระทบในการกำหนดโทษหรือรอการกำหนดโทษจำเลย ดังที่ ข้อ ๑๐ กำหนดไว้ว่า ในการกำหนดโทษ ศาลพึงรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายและคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายประกอบด้วยเสมอ ในกรณีที่พิพากษาหรือการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษและคุมความประพฤติจำเลย หากผู้เสียหายยังไม่ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน พึงกำหนดให้การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเงื่อนไขในการคุมความประพฤติจำเลยด้วย และอาจวางเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายด้วยก็ได้

๑๐) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ตามข้อ ๑๑ เมื่อมีคำพิพากษาศาลพิงแจ้งผลคำพิพากษาพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาให้ผู้เสียหายทราบโดยเร็วโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย

๑๑) สิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ตามข้อ ๑๒ กรณีที่มีคำพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนและจำเป็นต้องมีการบังคับคดีให้เจ้าหน้าที่ศาลให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้เสียหายในการดำเนินการเพื่อบังคับคดี รวมทั้งการประสานงานแจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายหรือขอข้อมูลจากองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การยึดอายัดทรัพย์สินของจำเลยหรือบังคับคดีโดยวิธีการอื่นต่อไป

กฎหมายต่างประเทศ

๑. สหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในระดับสหพันธรัฐได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. 2004 (The Crime Victims' Rights Act 2004 , 18 U.S.C. § 3771 ขึ้นบังคับใช้ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมีการตรากฎหมายว่าด้วยการให้การคุ้มครองเหยื่อจากอาชญากรรมทางเพศอีกฉบับหนึ่งคือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้รอดชีวิตจากการล่วงละเมิดทางเพศ ค.ศ. 2016 (The Survivors Bill of Rights Act of 2016) เป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิบางประการสำหรับผู้รอดชีวิตจากการล่วงละเมิดทางเพศและเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ ความหมายของ “ผู้เสียหาย”

กฎหมายว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. ๒๐๐๔ (The Crime Victims' Rights Act 2004) , 18 U.S.C. § 3771 ให้ความหมายของ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึงบุคคลที่ได้รับอันตรายโดยตรงหรือโดยอ้อม อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดของรัฐบาลกลางหรือความผิดในเขตโคลัมเบีย กรณีเหยื่ออาชญากรรมที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี หรือเป็นบุคคลไร้ความสามารถ บุคคลทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต ผู้ปกครองโดยชอบด้วยกฎหมายของเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้แทนโดยธรรมของเหยื่อ สมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ หรือบุคคลอื่นที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้ถือว่าเป็นผู้ใช้สิทธิแทนเหยื่ออาชญากรรม”(United States Department of Justice, Online)

๑.๒ สิทธิของผู้เสียหาย

กฎหมายว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. ๒๐๐๔ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ดังต่อไปนี้

๑) สิทธิที่เหยื่ออาชญากรรมจะได้รับความคุ้มครองจากผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามสมควร

๒) สิทธิที่จะได้รับแจ้งตามสมควร ถูกต้อง และทันเวลาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลหรือการรอลงอาญาใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา หรือการปล่อยตัวหรือการหลบหนีของผู้ต้องหา

๓) สิทธิที่จะไม่ถูกกีดกันออกจากการพิจารณาคดีของศาล เว้นแต่ศาลได้รับหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือแล้วว่า คำให้การของผู้เสียหายอาจมีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญไปจากเดิม หากผู้เสียหายได้ยื่นคำให้การอื่นๆ ในการพิจารณาคดีนั้น

๔) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเหมาะสม ในการพิจารณาของศาล เกี่ยวกับการปล่อยตัว คำให้การ การพิจารณาคดี หรือการพิจารณาทัณฑ์บนใดๆ

๕) สิทธิตามสมควรที่จะปรึกษากับทนายความของรัฐเกี่ยวกับคดี

๖) สิทธิในการได้รับคำตอบแทนความเสียหายเต็มจำนวนและทันเวลา ตามที่กฎหมายกำหนด

๗) สิทธิที่จะดำเนินกระบวนการยุติธรรม โดยปราศจากความล่าช้าโดยไม่สมควร

๘) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเคารพในศักดิ์ศรีและความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย

๙) สิทธิที่จะได้รับแจ้งในเวลาที่เหมาะสม เกี่ยวกับสัญญาคำรับสารภาพ หรือสัญญาการฟ้องร้องดำเนินคดี

๑๐) สิทธิที่จะได้รับแจ้งเกี่ยวกับสิทธิต่างๆตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรานี้ และการบริการที่ได้อธิบายไว้ในมาตรา 503 (C) ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิและการชดใช้แก่เหยื่อ ค.ศ. 1990 (42 USC 10607(c)) และการได้รับข้อมูลติดต่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อสิทธิของผู้เสียหาย กระทรวงยุติธรรม

นอกจากกฎหมายในระดับสหพันธรัฐดังที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ประมวลกฎหมายของแต่ละมลรัฐ มักมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายเอาไว้ดังต่อไปนี้ (Office of Justice Programs, Online)

๑) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม คำนึงถึงศักดิ์ศรี ความอ่อนไหว และความเคารพ

๒) สิทธิที่จะเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

๓) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยรวมถึงสิทธิในการปรึกษากับพนักงานอัยการและยื่นคำแถลงผลกระทบของผู้เสียหายในการพิจารณาพิพากษา ทัณฑ์บนและกระบวนการพิจารณาอื่นที่คล้ายคลึงกัน

๔) สิทธิที่จะได้รับแจ้งเกี่ยวกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หมายถึง การจับกุมผู้ต้องหา คำฟ้องของจำเลย การประกันตัวและการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้อง การพิจารณาคดี การยกเลิกค่าใช้จ่าย การเจรจาต่อรอง การพิจารณาคดี เงื่อนไขการคุมประพฤติและทัณฑ์บน กระบวนการบรรเทาทุกข์หลังการพิจารณาคดี การอภัยโทษ การเปลี่ยนโทษ การปล่อยตัวจากที่คุมขัง หรือจากสถาบันทางจิตเวช และการหลบหนีของผู้กระทำความผิด เป็นต้น

๕) สิทธิในการคุ้มครองจากการข่มขู่และการล่วงละเมิด

๖) สิทธิในการได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำความผิด

๗) สิทธิในความเป็นส่วนตัว ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการปกป้องความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อหรือตัวตน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ และสถานที่ทำงานที่มีบันทึกอยู่ในเอกสารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บันทึกคำขดเซช บันทึกคำให้การในชั้นศาล ตลอดจนข้อมูลติดต่อที่ให้ไว้เพื่อแจ้งให้ทราบ ทั้งนี้หากข้อมูลส่วนบุคคลของเหยื่อถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจทำให้เหยื่อตกอยู่ในอันตราย ขณะเดียวกันในบางมลรัฐได้ขยายความคุ้มครองดังกล่าวไปถึงพยาน หรือสมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ เหยื่อกลุ่มพิเศษบางกลุ่ม เช่น เด็ก เหยื่อที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เหยื่อจากความรุนแรงในครอบครัว เหยื่อจากการถูกระงับการติดตาม หรือจากการค้ามนุษย์

๘) สิทธิในการได้รับเงินชดเชยจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

๙) สิทธิในการได้รับคืนทรัพย์สินจากการถูกยึดไว้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยเร็ว

๑๐) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว และดำเนินการอื่นใดโดยปราศจากความล่าช้าโดยไม่สมควร

นอกจากนี้ยังพบว่า มลรัฐส่วนใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองการจ้างแรงงานที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งต้องไปเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล โดยบางรัฐให้ความคุ้มครองการจ้างงานแก่ผู้เสียหาย เมื่อได้รับหมายเรียกให้ไปให้การในชั้นศาล นายจ้างห้ามเลิกจ้างหรือลงโทษผู้เสียหาย อันมีสาเหตุมาจากต้องไปให้การในชั้นศาล มีนัยหมายทางการแพทย์ หรือการให้คำปรึกษาทางการแพทย์

ทั้งนี้ สองในสามของมลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำสิทธิของเหยื่อมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อความมั่นคง การคงอยู่ และการบังคับใช้สิทธิของเหยื่อ

ขณะเดียวกัน กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้รอดชีวิตจากการล่องละเมิดทางเพศ ค.ศ. 2016 (The Survivors Bill of Rights Act of 2016) หรือ 18 USC 3772 เป็นสิทธิที่กำหนดขึ้น เพื่อเพิ่มเติมจากสิทธิที่กำหนดไว้ใน 18 USC 3771 โดยกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศได้รับสิทธิในการเก็บรักษาชุดอุปกรณ์ต่างๆ ที่เป็นหลักฐานเกี่ยวกับคดีไว้ตามอายุ ความของคดี ได้รับแจ้งเมื่อจะมีการทำลายชุดอุปกรณ์หลักฐานดังกล่าว ดังต่อไปนี้ (The U.S Government Publishing Publishing, Online)

๑) สิทธิที่จะได้รับการตรวจทางนิติเวชโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

๒) สิทธิที่จะ (๑) ได้รับการเก็บหลักฐานการล่องละเมิดทางเพศไว้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายตลอดระยะเวลาสูงสุดของอายุความหรือ ๒๐ ปี แล้วแต่ระยะเวลาใดจะสั้นกว่า (๒) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งผลการตรวจการล่องละเมิดทางเพศใดๆ ชุดเก็บหลักฐาน รวมถึงการตรวจดีเอ็นเอ รายงานพิษวิทยาหรือข้อมูลอื่นๆ ที่รวบรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของการตรวจนิติเวชทางการแพทย์ เว้นแต่การเปิดเผยให้ผู้เสียหายทราบดังกล่าว จะเป็นการขัดขวางการประนีประนอมหรือการสอบสวน และ (๓) ได้รับแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับนโยบายการควบคุม การรวบรวม และการรักษาหลักฐานการล่องละเมิดทางเพศที่ทำการเก็บรวบรวมไว้

๓) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าพนักงาน ไม่ต่ำกว่า ๖๐ วัน ก่อนวันที่จะทำลายหรือกำจัดหลักฐานดังกล่าว และเป็นลายลักษณ์อักษร เกี่ยวกับการเก็บรักษาเพิ่มเติมของชุดอุปกรณ์หรือหลักฐานที่พิสูจน์ได้

๔) สิทธิที่จะได้รับแจ้งเกี่ยวกับสิทธิและนโยบายตามกฎหมายฉบับนี้และตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา ๓๗๗๑ ซึ่งนำมาบังคับใช้กับผู้รอดชีวิตจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศด้วย ทั้งนี้ การล่องละเมิดทางเพศ หมายถึง การกระทำทางเพศใดๆ ที่ไม่ได้เกิดจากความยินยอม โดยการฝ่าฝืนกฎหมายระดับสหพันธรัฐหรือระดับมลรัฐ รวมถึง กรณีที่เหยื่อขาดความสามารถในการให้ความยินยอมด้วย

๒. สาธารณรัฐสิงคโปร์

๒.๑ ความหมายของผู้เสียหาย

๒.๒ สิทธิของผู้เสียหาย

๑) สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำความผิดอาญา ผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code) โดยในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดทางอาญา ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้นั้นชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายก็ได้ หากศาลเห็นสมควร เช่น ค่าความ

เจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน ค่ารักษาพยาบาล การสูญเสียหรือความเสียหายต่อทรัพย์สินของผู้เสียหาย และรายได้ที่อาจคำนวณได้

๒) สิทธิที่จะได้รับการปกปิดตัวตนของผู้เสียหาย

แม้ความโปร่งใสในการดำเนินคดีจะมีความสำคัญอย่างไรก็ตาม ในบางกรณีการเปิดเผยตัวตนของเหยื่อผู้เสียหายไม่ใช่สิ่งที่เหมาะสม เนื่องจากมีความจำเป็นต้องให้การคุ้มครองความเป็นส่วนตัว สวัสดิภาพหรือความปลอดภัยของผู้เสียหาย ทั้งนี้มีบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับที่ห้ามการเผยแพร่หรือออกอากาศข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีของศาลที่เปิดเผยรายละเอียดที่อาจระบุตัวของผู้เสียหายหรือพยานได้ โดยข้อห้ามดังกล่าวมักใช้กับกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้เยาว์ หรือเมื่อมีการกระทำความผิดทางเพศ โดยข้อห้ามตามกฎหมายบางประการมีดังต่อไปนี้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code ๒๐๑๐) มาตรา ๔๒๕ (๑) กำหนดห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องทุกข์ หรือผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศหรือล่วงละเมิดเด็กกรณีดังต่อไปนี้

(๑) การเผยแพร่ชื่อที่อยู่ หรือภาพถ่าย ของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย
(๒) การเผยแพร่หลักฐานหรือสิ่งอื่นใด ที่น่าจะนำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องเรียน หรือ

(๓) กระทำการอื่นใดที่นำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย

ผู้กระทำการละเมิดบทบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกินสามปี

ขณะที่มาตรา ๓๕(๑) ของกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน (Children and Young Persons Act) ห้ามการเผยแพร่หรือออกอากาศเกี่ยวกับตัวตนของเด็กหรือเยาวชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไม่ว่าในฐานะพยานหรือฐานอื่น ผ่านวิธีการดังต่อไปนี้ (The Law Society of Singapore, Online)

(๑) ข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผยชื่อ ที่อยู่ หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชน
(๒) ข้อมูลใดๆ ที่มีรายละเอียดใดๆที่สามารถประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัวของเด็กหรือผู้เยาว์ หรือ

(๓) รูปที่มีเด็กหรือเยาวชนรวมอยู่ด้วย
ผู้ที่กระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และในกรณีที่กระทำความผิดครั้งที่สองหรือครั้งต่อไป ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ดอลลาร์

สำหรับกฎบัตรสตรี (Women's Charter) มาตรา ๑๕๓ (๔) ห้ามมิให้เผยแพร่ข้อมูลที่สามารถระบุตัวของผู้หญิงหรือเด็กหญิงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศผ่านวิธีการดังต่อไปนี้ (The Law Society of Singapore, Online)

(๑) ชื่อหรือที่อยู่ หรือรายละเอียดใดๆ ที่ระบุหรือประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัวเด็กหญิงหรือผู้หญิง หรือ

(๒) รูปภาพใดๆ ที่มีรูปของผู้หญิงหรือเด็กหญิงที่เป็นผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย ผู้ใดกระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกิน ๑ ปี

ภายใต้กฎหมาย มีสองวิธีที่ห้ามการเปิดเผยตัวตนของผู้เสียหายโดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย ได้แก่

(๑) คำเนิการภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ตามกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน มาตรา ๓๘ กฎบัตรสตรี ข้อ ๑๕๓ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖๘ และ

(๒) โดยใช้อำนาจศาลในการห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้เสียหายหรือพยาน ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓ (๓) แห่งกฎหมายว่าด้วยศาลแห่งรัฐ (The State Courts Act) มาตรา ๓๒๑ หรือมาตรา ๘(๓) ของกฎหมายว่าด้วยศาลยุติธรรมสูงสุด (The Supreme Court of Judicature Act) มาตรา ๓๒๒ ซึ่งห้ามประชาชนทั่วไปและสื่อจากการเปิดเผยชื่อ ที่อยู่และรูปถ่ายของพยาน เผยแพร่หลักฐานหรือสิ่งอื่นใดที่น่าจะนำไปสู่การระบุตัวของพยาน หรือกระทำการอื่นใดอันน่าจะนำไปสู่การระบุตัวพยานได้ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยศาลแห่งรัฐ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือ จำคุกไม่เกิน ๑๒ เดือน และหากกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยศาลยุติธรรมสูงสุด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือ จำคุกไม่เกินสามปี

๓) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตา และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๓. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้รับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Strafprozessordnung - StPO) กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Gerichtsverfassungsgesetz - GVG) ประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch - StGB) กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้เสียหาย (Zeugenschutzharmonisierungsgesetz - ZSHG) กฎหมายว่าด้วยการป้องกันความรุนแรง (Gewaltschutzgesetz) ประมวลกฎหมายแพ่ง (Bürgerliches

Gesetzbuch) กฎหมายว่าด้วยถิ่นที่อยู่ (Aufenthaltsgesetz) กฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชน (Jugendgerichtsgesetz) กฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย Opferentschädigungsgesetz) เป็นต้น โดยมีการรับรองสิทธิของผู้เสียหายเอาไว้ดังต่อไปนี้

๑) สิทธิของผู้เสียหายที่จะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ โดยหน่วยงานที่ผู้เสียหายเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญาต้องแน่ใจว่าเหยื่อได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ มีเหตุผล มีความเป็นมืออาชีพ และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

๒) สิทธิของผู้เสียหายที่จะต้องได้รับการแจ้งสิทธิของตน เพื่อให้เข้าใจและรับทราบเกี่ยวกับคดีของตน ประเทศสมาชิกทั้งหมดต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าผู้เสียหายสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

๓) สิทธิของผู้เสียหายที่จะต้องได้รับอนุญาตให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดี หากมีความประสงค์เช่นนั้น หากผู้เสียหายเลือกที่จะมีส่วนร่วม ผู้เสียหายต้องได้รับความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นผู้เสียหายที่เปราะบาง เช่น เด็ก ผู้เสียหายจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ บุคคลที่มีความพิการ เป็นต้น ซึ่งสมควรได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม

๔) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือด้านจิตใจ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดีโดยไม่มีค่าใช้จ่าย โดยความเห็นชอบของศาล โดยเฉพาะกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายในความผิดทางเพศและความรุนแรง ผู้เสียหายเป็นเด็ก หรือกลุ่มเปราะบาง เป็นต้น

๕) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในระหว่างการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและการพิจารณาคดี กรณีมีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า ผู้เสียหายตกอยู่ในความเสี่ยงอันตรายอันเป็นผลมาจากการขึ้นให้การในการพิจารณาคดีในชั้นศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดหรือบางส่วนของผู้เสียหายไว้เป็นความลับ

๖) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน โดยทั่วไปแล้ว ผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ต้องชดเชย ค่าความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและอาจต้องจ่ายเงินสำหรับการชดเชยสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน โดยการเรียกร้องค่าเสียหายหมายความว่า ผู้กระทำความผิดต้องฟื้นฟูสถานการณ์ที่จะมีอยู่หากไม่มีการก่ออาชญากรรม ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายสำหรับซ่อมแซมสิ่งของที่ได้รับความเสียหาย และรวมถึงค่าชดเชยสำหรับค่าจ้างที่หายไปหรือค่ารักษาพยาบาลของผู้เสียหาย ผู้เสียหายอาจมีสิทธิได้รับค่าชดเชยทางการเงินสำหรับความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน หากได้รับบาดเจ็บทางร่างกายหรือจิตใจ สูญเสียอิสรภาพหรือสูญเสียสิทธิในการกำหนดความต้องการทางเพศของตนเอง หากผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดไม่สามารถตกลงกันได้เกี่ยวกับจำนวนเงินที่ต้องการชดเชยดังกล่าว ศาลจะเป็นผู้ตัดสิน

๗) สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย โดยกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาให้ผลประโยชน์ที่ครอบคลุมแก่ผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายร่างกายโดยเจตนาและไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเหยื่อได้รับความเสียหายโดยผลประโยชน์ที่ได้รับจะได้รับการตรวจสอบโดยสำนักงานชดเชยสาธารณะ(Versorgungsamt) ให้เหมาะสมกับแต่ละกรณี ขึ้นอยู่กับการบาดเจ็บ และอาจได้รับสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ การรักษาพยาบาล การรักษาพยาบาลผู้ป่วยนอก ทันตกรรมและจิตบำบัด การให้ยาและการทำแผล และการจัดหาและความช่วยเหลือทางการแพทย์ ค่ารักษาพยาบาลกรณีผู้ป่วยไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากการบาดเจ็บ สิทธิประโยชน์ตามสวัสดิการสำหรับผู้ประสบภัย ความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูงาน บำนาญขั้นพื้นฐาน อาหารเสริมสำหรับผู้ทุพพลภาพขั้นรุนแรงมาก ค่าดูแลเพิ่มเติม ค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ เงินบำนาญชดเชยผลประโยชน์ของผู้รอดชีวิตสำหรับหญิงม่ายและเด็กกำพร้า (เงินบำนาญพื้นฐานและเงินชดเชย) ผลประโยชน์ของผู้ปกครอง และเงินช่วยเหลืองานศพ เป็นต้น

๘) สิทธิในการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหรืออัยการ เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น

๘) สิทธิที่จะเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด ผ่านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งอยู่นอกกระบวนการพิจารณาทางอาญา โดยหลักการและข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ ทั้งสองฝ่ายต้องสมัครใจเข้ารับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และผู้ถูกกล่าวหาต้องยอมรับความรับผิดชอบในระดับหนึ่งต่อภาระกระทำของคนที่ได้กระทำต่อผู้เสียหาย

๙) สิทธิที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับอาชญากรรมในคดีของตน เช่น การได้รับแจ้งว่าการสอบสวนได้เสร็จสิ้นแล้ว การได้รับแจ้งถึงสถานที่และเวลาในการพิจารณาคดี การได้รับแจ้งเกี่ยวกับข้อกล่าวหาต่อผู้ถูกกล่าวหา และการได้รับแจ้งถึงผลการพิจารณาคดีของศาล การได้รับแจ้งถึงคำสั่งศาลว่า มีการห้ามมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยติดต่อหรือเข้าหาผู้เสียหายหรือไม่ รวมถึงการได้รับแจ้งเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัว ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การลดโทษหรือการปล่อยตัวนักโทษออกจากเรือนจำก่อนกำหนด การได้รับแจ้งหากผู้ต้องขังหลบหนีออกจากเรือนจำ การได้รับแจ้งเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายที่จะถูกนำมาใช้ เป็นต้น

๑๐) สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือบริการล่ามหรือการแปลภาษา ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือหน่วยงานอื่นๆในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี และการจัดทำรายงานในภาษาที่ผู้เสียหายเข้าใจ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การมองเห็น อาจเลือกการสื่อสารด้วยวาจาหรือด้วยลายลักษณ์อักษร ผ่านเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

ที่ศาลแต่งตั้ง เช่น ล่ามภาษามือ โดยศาลต้องจัดเตรียมวิธีการทางเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสารด้วยวาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร หรืออักษรเบรลล์ เป็นต้น

๑๒) กรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยบุคคลที่มีประสบการณ์และได้รับการฝึกฝนมาเป็นพิเศษเพื่อรับผิดชอบในคดีที่ผู้ใหญ่ก่ออาชญากรรมกับเด็ก หรือเรียกว่า คดีคุ้มครองเยาวชน และได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาหรืออัยการจากระบบเยาวชนที่ได้รับการอบรม

๑๓) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยจะไม่เปิดเผยรายละเอียดที่ระบุตัวของผู้เสียหายต่อสาธารณะ เช่น บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในอาชญากรรมรุนแรง ได้แก่ อาชญากรรมทางเพศ ผู้เสียหายมีสิทธิเข้ารับการตรวจร่างกายและเก็บหลักฐานเอาไว้โดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตน เป็นต้น ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายจะได้รับการแบ่งปันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเท่านั้น

๑๔) สิทธิที่จะไม่ต้องอยู่ภายในห้องพิจารณาคดีร่วมกับพยานหรือผู้ต้องหา โดยการสอบสวนและการพิจารณาคดี ผู้เสียหายสามารถให้การผ่านการเชื่อมต่อสัญญาณภาพได้ หรือกรณีที่มีการกล่าวถึงชีวิตส่วนตัวของผู้เสียหายในการพิจารณาคดี ประชาชนที่เข้ามาฟังการพิจารณาคดีอาจถูกกันออกจากห้องพิจารณาคดี และคำถามต่อผู้เสียหาย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของผู้เสียหายจะได้รับอนุญาตให้ถามต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น

บทที่ ๔

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณาสีทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมพบว่า ได้บัญญัติรับรองแทรกอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิของผู้เสียหายบางประการที่มีความสำคัญ แต่กลับยังมิได้บัญญัติรับรองไว้ในบทกฎหมายไทย โดยผู้ศึกษาจะทำการศึกษาวิเคราะห์ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใน ชั้นสอบสวน

ประเทศไทยยังมีได้บัญญัติกฎหมายที่ให้การคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมขึ้นเป็นการเฉพาะ แต่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายในเรื่องต่างๆแทรกไว้ในกฎหมายหลายฉบับ โดยในส่วนของสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนนั้น แทรกอยู่ในกฎหมายต่างๆดังต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติสิทธิของผู้เสียหายไว้หลายประการเช่น สิทธิที่จะมีล่าม ตามมาตรา ๑๓ วรรคสองและวรรคสาม สิทธิในการถอนฟ้องในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามมาตรา ๓๕ วรรคสอง สิทธิที่จะยื่นคำคัดค้านการพิจารณาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ตามมาตรา ๑๐๘/๒ สิทธิในการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามมาตรา ๑๒๓ กรณีผู้เสียหายเป็นหญิง มีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการตรวจตัวโดยเจ้าพนักงานที่เป็นหญิง หรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ และขอให้บุคคลใดก็ได้มีส่วนร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้ ตามมาตรา ๑๓๒ (๑) สิทธิที่จะได้รับการสอบปากคำโดยพนักงานสอบสวนที่เป็นหญิงในความผิดเกี่ยวกับเพศ

ตามมาตรา ๑๓๓ วรรคสี่ สิทธิที่จะยื่นยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่เหมาะสม และสามารถป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายตามมาตรา ๑๓๓ วรรคห้า

นอกจากนี้ ยังมีการบัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔

สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในฐานะพยานในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖ ตามมาตรการทั่วไปและตามมาตรการพิเศษ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่ถูกระทำการทรมาน หรือการบังคับให้สูญหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และกรณีที่เกิดเป็นผู้ต้องสงสัยแต่ได้รับการปฏิบัติจากเจ้าพนักงานโดยมิชอบ ส่งผลทำให้ได้รับความทรมาน การกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรืออัยยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการถูกทำให้สูญหาย บุคคลดังกล่าวถือเป็นผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकูล สูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕

อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่า ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายไทย มีสิทธิของผู้เสียหายประการหนึ่งซึ่งเป็นสิทธิที่สำคัญแต่กลับมิได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายฉบับใดเลย นั่นคือ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความเป็นส่วนตัว เช่น ชื่อ ที่อยู่ ตัวตน หมายเลขโทรศัพท์ สถานที่ทำงาน หรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ ซึ่งหากข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวของผู้เสียหายถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจส่งผลต่อความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายที่จะถูกรบกวนจากบุคคลอื่น เช่น จากสื่อมวลชน ส่งผลต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง โดยเฉพาะบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในอาชญากรรมทางเพศ มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 กำหนดเกี่ยวกับการยื่นยันตัวหรือการชี้ตัวผู้กระทำความผิดไว้ว่า “ในกรณีที่จำเป็นที่ต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานมายื่นยันตัวผู้กระทำความผิด พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ต้องจัดสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี”

บทบัญญัติข้างต้น เป็นบทบัญญัติที่กำหนดห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้เสียหายหรือให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยในขณะที่มีการชี้ตัวเท่านั้น เนื่องจากคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายจากจำเลย หรือเพื่อสภาพจิตใจของผู้เสียหายที่มีอาจจะเผชิญหน้ากับจำเลยได้ แต่เนื่องจากในปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาไปไกล ทำให้ข่าวสารต่างๆ แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วเพียงการกำหนดมิให้ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาพบกันในการชี้ตัวนั้นไม่เพียงพอ เพราะผู้ถูก

กล่าวหาว่ากระทำความผิดอาจได้รับข้อมูลข่าวสารของผู้เสียหายโดยทางอื่น เช่น จากการรายงานข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งมีกรายงานข่าวสารเกี่ยวกับตัวของผู้เสียหายโดยละเอียด โดยเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับเพศมักเป็นที่สนใจของประชาชนส่งผลทำให้สื่อมวลชนก็มักนำเสนอข่าวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของผู้เสียหาย ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายตกอยู่ในอันตรายหรือทำให้เสียหาย เลื่อมเสียชื่อเสียง เกียรติยศ รวมถึงกรณีผู้เสียหายเสียชีวิต การรายงานข่าวเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นเหยื่อโดยไม่คำนึงถึงขอบเขตที่เหมาะสม อาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของญาติและบุคคลใกล้ชิด เช่น การนำเสนอข่าวฆาตกรรมชาวต่างชาติที่อำเภอเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี สื่อมวลชนของประเทศไทยได้เปิดเผยชื่อ นามสกุล ภาพถ่ายของผู้เสียหายจากหนังสือเดินทาง อีกกรณีหนึ่งผู้เสียหายอายุ ๑๖ ปี ที่ถูกข่มขืนแล้วฆ่า ซึ่งพบว่าสำนักข่าวได้รายงานเหตุการณ์โดยระบุชื่อ นามสกุล อายุ และภาพถ่ายของผู้เสียหายลงในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ข้อมูลใดๆก็ตามที่นำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์ จะส่งผลทำให้มีการส่งต่อแพร่กระจายข่าวสารอย่างรวดเร็ว ทำให้ญาติและบุคคลใกล้ชิดของบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายต้องรับทราบข่าวสารการเป็นเหยื่ออาชญากรรมของครอบครัวซ้ำๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสียงวิพากษ์วิจารณ์ไปในทิศทางที่เลวร้ายต่อผู้เสียชีวิตนำมาซึ่งความกระทบกระเทือนต่อจิตใจของครอบครัว

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ขึ้นบังคับใช้ แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอว่าสามารถนำมาใช้คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายได้หรือไม่ เพราะมีการกำหนดข้อยกเว้นไม่นำพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับประการหนึ่งคือ กรณีบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ทำการเก็บ รวบรวมไว้ เฉพาะเพื่อกิจการสื่อมวลชน งานศิลปกรรม หรืองานวรรณกรรมอันเป็นไปตามจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ หรือเป็นประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ซึ่งทำให้มีข้อพิจารณาว่ากรณีสื่อมวลชนที่ได้กระทำการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อใช้ในกิจการสื่อมวลชนได้รับการยกเว้นจากการบังคับตามพระราชบัญญัติข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒

ในแง่หนึ่ง ถึงแม้คดีที่ถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชน ส่งผลทำให้ระบบราชการและภาคส่วนของรัฐที่โดยปกติทำงานอย่างเชื่องช้าถูกกดดันด้วยความสนใจของสาธารณชนที่อยากรับทราบความคืบหน้าของคดี อยากทราบตัวบุคคลที่กระทำความผิด จนทำให้กระบวนการสืบสวนเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ความพยายามนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ก็ส่งผลทำให้ผู้เสียหายเกิดความอับอาย และส่งผลกระทบต่อผู้ตกเป็นผู้เสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ และอาจนำไปสู่การคิดสั้นฆ่าตัวตายได้

เมื่อทำการศึกษาทกกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นอย่างมาก จึงได้บัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครอง

สิทธิของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะในระดับสหพันธรัฐ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. ๒๐๐๔ (The Crime Victims' Rights Act 2004 , 18 U.S.C. § 3771 นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังมีการตรากฎหมายว่าด้วยการให้การคุ้มครองเหยื่อจากอาชญากรรมทางเพศอีกฉบับหนึ่งคือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้รอดชีวิตจากการล่วงละเมิดทางเพศ ค.ศ. ๒๐๑๖ (The Survivors Bill of Rights Act of 2016) และในระดับมลรัฐ ประมวลกฎหมายของแต่ละมลรัฐ มักมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายเอาไว้ประการหนึ่งคือสิทธิในความเป็นส่วนตัว ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการปกป้องความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อหรือตัวตน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ และสถานที่ทำงานที่มีบันทึกอยู่ในเอกสารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บันทึกค่าชดเชย บันทึกคำให้การในชั้นศาล ตลอดจนข้อมูลติดต่อที่ให้ไว้เพื่อแจ้งให้ทราบ ทั้งนี้ หากข้อมูลส่วนบุคคลของเหยื่อถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจทำให้เหยื่อตกอยู่ในอันตราย ขณะเดียวกันในบางมลรัฐได้ขยายความคุ้มครองดังกล่าวไปถึงพยาน หรือสมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ เหยื่อกลุ่มพิเศษบางกลุ่ม เช่น เด็ก เหยื่อที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เหยื่อจากความรุนแรงในครอบครัว เหยื่อจากการถูกสะกดรอยตาม หรือจากการค้ามนุษย์

ขณะเดียวกัน กฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code) โดยสิทธิประการหนึ่งที่กำหนดไว้คือ สิทธิที่จะได้รับการปกปิดตัวตนของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code 2010) มาตรา ๔๒๕ (๑) กำหนดห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องทุกข์ หรือผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศหรือล่วงละเมิดเด็กกรณีดังต่อไปนี้

(๑) การเผยแพร่ชื่อที่อยู่ หรือภาพถ่าย ของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย

(๒) การเผยแพร่หลักฐานหรือสิ่งอื่นใด ที่น่าจะนำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องเรียน หรือ

(๓) กระทำการอื่นใดที่นำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย

ผู้กระทำการละเมิดบทบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกินสามปี

ขณะที่มาตรา ๓๕(๑) ของกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน (Children and Young Persons Act) ห้ามการเผยแพร่หรือออกอากาศเกี่ยวกับตัวตนของเด็กหรือเยาวชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไม่ว่าในฐานะพยานหรือฐานอื่น ผ่านวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) ข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผยชื่อ ที่อยู่ หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชน

(๒) ข้อมูลใดๆ ที่มีรายละเอียดใดๆที่สามารถประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัวของเด็ก หรือผู้เยาว์ หรือ

(๓) รูปที่มีเด็กหรือเยาวชนรวมอยู่ด้วย

ผู้ที่กระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และในกรณี
ที่กระทำความผิดครั้งที่สองหรือครั้งต่อไป ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ดอลลาร์

สำหรับกฎบัตรสตรี (Women's Charter) มาตรา ๑๕๓ (๔) ห้ามมิให้เผยแพร่ข้อมูล
ที่สามารถระบุตัวของสตรีหรือเด็กหญิงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ ผ่านวิธีการ
ดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อหรือที่อยู่ หรือรายละเอียดใดๆ ที่ระบุหรือประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัว
เด็กหญิงหรือผู้หญิง หรือ

(๒) รูปภาพใดๆ ที่มีรูปของผู้หญิงหรือเด็กหญิงที่เป็นผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย

ผู้ใดกระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุก
ไม่เกิน ๓ ปี

ภายใต้กฎหมาย มีสองวิธีที่ห้ามการเปิดเผยตัวตนของผู้เสียหาย โดยใช้กระบวนการ
ทางกฎหมาย ได้แก่

(๑) คำเนิการภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ตามกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน
มาตรา ๓๘ กฎบัตรสตรี ข้อ ๓๕๓ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๖๘ และ

(๒) โดยใช้อำนาจศาลในการห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้เสียหายหรือพยาน ตามที่
กำหนดไว้ในมาตรา ๑ (๓) แห่งกฎหมายว่าด้วยศาลแห่งรัฐ (The State Courts Act) มาตรา ๑๒๑
หรือมาตรา ๘(๓) ของกฎหมายว่าด้วยศาลยุติธรรมสูงสุด (The Supreme Court of Judicature Act)
มาตรา ๑๒๒ ซึ่งห้ามประชาชนทั่วไปและสื่อจากการเปิดเผยชื่อ ที่อยู่และรูปถ่ายของพยาน เผยแพร่
หลักฐานหรือสิ่งอื่นใดที่น่าจะนำไปสู่การระบุตัวของพยาน หรือกระทำการอื่นใดอันน่าจะนำไปสู่
การระบุตัวพยานได้ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยศาลแห่งรัฐ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน
๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือ จำคุกไม่เกิน ๑๒ เดือน และหากกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยศาล
ยุติธรรมสูงสุด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกินสามปี

๓) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเมตตา และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็น
มนุษย์

ขณะเดียวกันกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติรับรองสิทธิของ
ผู้เสียหาย ที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยในระหว่างการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและ
การพิจารณาคดี กรณีมีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า ผู้เสียหายตกอยู่ในความเสี่ยงอันตรายอันเป็นผลมาจาก
การขึ้นให้การในการพิจารณาคดีในชั้นศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอนุญาตให้เก็บ
ข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดหรือบางส่วนของผู้เสียหายไว้เป็นความลับ สาธารณรัฐเกาหลีมีการบัญญัติ

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมขึ้นเป็นการเฉพาะ และกำหนดวัตถุประสงค์พื้นฐานประการหนึ่งไว้ว่า ชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัวของเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการคุ้มครอง

จากบทบัญญัติข้างต้นเห็นได้ว่า กฎหมายต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก โดยมีการบัญญัติให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายมิได้ถูกเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน โดยเฉพาะผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาสิทธิของผู้เสียหายภายใต้บทกฎหมายไทยพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะในการควบคุมการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในปัจจุบันการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายนั้นเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ประกอบด้วย สภานักหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น โดยมีให้ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตกเป็นข่าว โดยให้เหตุผลในการออกแนวปฏิบัตินี้ว่า “การเสนอข่าวผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา จำเลย และผู้เสียหายในคดีอาญา ฟังคเวร้นการนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลและภาพข่าวที่แสดงอัตลักษณ์ของบุคคลที่เป็นเพียงผู้ต้องสงสัย ฟังหลักเลี่ยงการนำเสนอภาพข่าวเครื่องพันธนาการใดๆของผู้ต้องหา และจำเลย ฟังหลักเลี่ยงการใช้ถ้อยคำในการนำเสนอข่าวเชิงตัดสินหรือเกินข้อเท็จจริงที่แสดงว่าผู้ต้องหากระทำผิดไปแล้ว หรือเชิงประณามที่เป็นการชี้้นำให้เกิดการดูหมิ่นเกลียดชัง และฟังระมัดระวังการนำเสนอข่าวจากสำนวนคดีอันอาจเป็นการซ้ำเติมความทุกข์โศกที่ผู้เสียหายได้รับ” แต่แนวทางปฏิบัติดังกล่าวเป็นเพียงจริยธรรมสื่อมวลชนที่ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย ทำให้มีสื่อมวลชนได้ละเมิดสิทธิของผู้เสียหายโดยการนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายออกสู่สาธารณชนซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้เสียหายเองหรือบุคคลใกล้ชิด หรือทำให้ผู้เสียหายเกิดความอับอายในกรณีที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ รวมถึงทำให้ผู้เสียหายอาจเกิดความไม่ปลอดภัยถูกข่มขู่เพื่อมิให้ไปเป็นพยานในชั้นศาล เป็นต้น แต่แนวปฏิบัตินี้มีได้บังคับใช้เป็นกฎหมาย จึงอาจมีสื่อมวลชนรายหนึ่งรายใดละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย โดยการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายออกสู่สาธารณชนได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการเผยแพร่ข่าวของสื่อมวลชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดให้ ชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัวผู้เสียหายต้องได้รับการคุ้มครองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการบัญญัติห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายออกสู่สาธารณะ เช่น ชื่อ-ชื่อสกุล ที่อยู่ อายุ โรงเรียน อาชีพ และรูปลักษณ์ผู้เสียหาย เป็นต้น โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นพิจารณาคดี

ประเทศไทยได้มีการบัญญัติสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพิจารณาคดีไว้หลายประการ ได้แก่ สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธิในการตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนตามมาตรา ๘ (๖) เช่นเดียวกับจำเลย เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะมีล่าม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ วรรคสองและวรรคสาม ความว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า สิทธิในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘ ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล สิทธิที่จะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๐ คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะเวลาใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้อีก สิทธิในการถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ วรรคสอง ซึ่งกำหนดไว้ว่า คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย สิทธิในการยื่นฟ้องคดีใหม่ กรณีพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว และได้ถอนฟ้องคดีนั้นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๖ (๒) สิทธิที่จะได้รับเงินค่าทดแทนจากผู้ต้องหา ในคดีที่มีค่าทดแทน และผู้ต้องหาไม่สมควรได้รับโทษจำคุก ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบ ให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน ตามมาตรา ๓๘ (๒) สิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินคืนหรือราคาที่สูญเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๑ คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสัด กรร โขก น้อ โกง ชักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย สิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๔/๑ วรรคแรก ความว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ สิทธิที่จะยื่นคำคัดค้านการพิจารณาการปล่อย

ชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย สิทธิที่จะขอให้พนักงานอัยการสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ตามมาตรา ๑๔๖ วรรคสอง

นอกจากนี้ ยังมีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายไว้หลายประการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเข้าใจและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยข้อ ๑ กำหนดให้กำหนดให้ศาลฟังปฏิบัติต่อผู้เสียหายด้วยความเข้าใจและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของบุคคล ตลอดจนความปลอดภัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อร่างกาย จิตใจ ฐานะ สถานภาพทางสังคม ความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล สิทธิที่จะได้รับฟังความคิดเห็นและความกังวลใจ โดยข้อ ๒ กำหนดให้ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลฟังรับฟังความคิดเห็นหรือความกังวลใจของผู้เสียหายด้วยความเมตตาและเข้าใจ และด้วยความเป็นกลางโดยปราศจากอคติที่มีต่อทุกฝ่ายในคดี สิทธิที่จะได้รับการอธิบายถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้เสียหาย ดังปรากฏในข้อ ๔ ศาลฟังอธิบายถึงสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เสียหาย ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณา รวมถึงแจ้งความคืบหน้าและการสิ้นสุดของการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ผู้เสียหายทราบ สิทธิที่จะไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยข้อ ๕ กำหนดไว้ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว คดีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือคดีที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนหรือสังคม ศาลฟังระมัดระวังไม่ให้มีการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับผู้เสียหายและพยาน โดยจัดห้องพักผู้เสียหายและพยานเหล่านั้นแยกต่างหากจากห้องพักพยานทั่วไป รวมถึงอาจจัดให้มีการสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพหรือสืบพยานแบบไม่เผชิญหน้าเท่าที่ไม่ขัดแย้งต่อกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยข้อ ๖ กำหนดไว้ว่า ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลฟังคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน และสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย โดยอาจสอบถามความคิดเห็นของผู้เสียหายเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สิทธิที่จะได้รับการคำนึงถึงความปลอดภัย โดยข้อ ๗ ในกรณีที่มิคำสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ศาลอาจกำหนดมาตรการกำกับดูแลความประพฤติของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิของผู้เสียหาย เช่น (๑) ห้ามยุ่งเกี่ยวหรือติดต่อกับผู้เสียหายไม่ว่าด้วยวิธีการใด (๒) ห้ามปรากฏตัวให้ผู้เสียหายเห็น โดยจงใจ (๓) ห้ามเข้าไปในสถานที่ที่ผู้เสียหายอยู่อาศัย (๔) ห้ามสืบหาหรือตรวจสอบความเป็นไปของผู้เสียหาย สิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย โดยข้อ ๘ กำหนดให้ศาลฟังให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งให้ความ

ช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ค่าตอบแทน หรือ การช่วยเหลืออย่างอื่นที่จำเป็น สิทธิที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประณามข้อพิพาท โดยข้อ ๕ กำหนดให้ศาลพึงช่วยเหลือแนะนำผู้เสียหายในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประณามข้อ พิพาทระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เป็นธรรม รวดเร็ว และเป็นที่น่าพอใจแก่ทุกฝ่าย สิทธิที่จะได้รับฟังถึงความคิดเห็นและคำวินิจฉัยผลกระทบในการกำหนด โทษหรือรอกการกำหนดโทษจำเลย ดังที่ ข้อ ๑๐ กำหนดไว้ว่า ในการกำหนดโทษ ศาลพึงรับฟัง ความคิดเห็นของผู้เสียหายและคำวินิจฉัยผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายประกอบด้วยเสมอ ในกรณีที่จะพิพากษารอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษและคุมความประพฤติจำเลย หาก ผู้เสียหายยังไม่ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน พึงกำหนดให้การขวนขวายชดใช้ค่าสินไหมทดแทน เป็นเงื่อนไขในการคุมความประพฤติจำเลยด้วย และอาจวางเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติหรือละเว้นการ ปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายด้วยก็ได้ สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ตามข้อ ๑๑ เมื่อมีคำพิพากษา ศาลพึงแจ้งผลคำ พิพากษาพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาให้ผู้เสียหายทราบโดยเร็วโดยไม่คิด ค่าใช้จ่าย

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า มีการรับรองสิทธิของผู้เสียหาย ในชั้นพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เสียหายตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาแล้ว หลีกเลียงไม่ได้ที่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เช่น ต้องไปให้ ปากคำในฐานะพยาน การไปติดตามการพิจารณาคดี การเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล การไปพบแพทย์ และจิตแพทย์เพื่อรักษาอาการบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

สิ่งที่ผู้เสียหายต้องดำเนินการ และผลกระทบที่มีต่อสภาพร่างกายและจิตใจของ ผู้เสียหาย หลังการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ทำให้ผู้เสียหายไม่เพียงแต่ได้รับความเสียหาย จากการตกเป็นผู้เสียหาย ณ เวลาที่เกิดเหตุอาชญากรรมเท่านั้น แต่หลังจากเหตุอาชญากรรมผ่านพ้น ไปแล้ว ผู้เสียหายยังคงได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลกระทบ โดยตรงต่อการทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ผู้เสียหายหลายคนต้องถูกออกจาก งานเนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานให้นายจ้างได้ตามปกติ แต่บทกฎหมายของไทยที่มีผลบังคับใช้ อยู่ในปัจจุบัน กลับไม่มีบทบัญญัติใดให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในด้านแรงงานแต่ประการใด

เมื่อทำการศึกษายกกฎหมายต่างประเทศพบว่า มลรัฐส่วนใหญ่ของประเทศ สหรัฐอเมริกา ได้ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองการจ้างแรงงาน บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา เกี่ยวกับการลาหยุดงาน ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ การลาของผู้เสียหายเพื่อการมีส่วนร่วมในการ พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่มีความรุนแรง และการลาของผู้เสียหายเพื่อดำเนินการใดๆ

ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหาย ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแรงงาน กำหนดห้ามมิให้นายจ้างเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างที่ต้องไปขึ้นศาลเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยกำหนดให้การลาหยุดงานที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ในเหตุอาชญากรรมที่มีการใช้ความรุนแรง อาชญากรรมร้ายแรง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินฐานลักทรัพย์หรือขโมยทรัพย์ ลูกจ้างที่ตกเป็นเหยื่อในเหตุอาชญากรรมร้ายแรงเหล่านี้ สามารถลาหยุดเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ โดยลูกจ้าง หมายรวมถึง เหยื่อของอาชญากรรม สมาชิกในครอบครัวที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม คู่ชีวิตของเหยื่ออาชญากรรม บุตรของคู่สมรสที่จดทะเบียนเป็นเหยื่ออาชญากรรม สมาชิกในครอบครัว คู่สมรส บุตรหรือบุตรบุญธรรม พี่ชายหรือน้องชาย พี่สาวหรือน้องสาว แม่หรือแม่เลี้ยง และพ่อหรือพ่อเลี้ยง กรณีที่เหยื่ออาชญากรรมกลายเป็นผู้ทุพพลภาพ นายจ้างไม่สามารถนำเอาเหตุแห่งความพิการดังกล่าวมาใช้เลือกปฏิบัติต่อลูกจ้าง และลูกจ้างสามารถขอที่พักรักษาที่ที่เหมาะสมจากนายจ้าง เพื่อช่วยให้งานที่มีความทุพพลภาพมีโอกาสได้รับการจ้างงานเช่นเดียวกับพนักงานอื่นที่ไม่ทุพพลภาพ เพื่อให้ลูกจ้างยังสามารถทำงานได้ต่อไป เว้นแต่การจัดหาที่พักให้แก่ลูกจ้างดังกล่าวจะทำให้ นายจ้างเกิดความลำบากเกินสมควร โดยหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้บังคับใช้กับนายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑๕ คนขึ้นไป ครอบคลุมนายจ้างทุกประเภท บริษัทเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไรและหน่วยงานของรัฐ

นอกจากนี้ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ตรากฎหมาย Assembly Bill ๒๕๕๒ (“AB ๒๕๕๒”) ขึ้นบังคับใช้ โดยกำหนดห้ามมิให้นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๒๕ คนขึ้นไป ปลดออก หรือเลือกปฏิบัติ หรือตอบโต้ลูกจ้างที่ตกเป็นผู้เสียหายจากเหตุอาชญากรรม หรือการล่วงละเมิดที่หยุดงานเพื่อขอรับความช่วยเหลือ โดยลูกจ้างที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิหยุดงานโดยไม่ได้รับแจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้า ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ (๑) เพื่อไปพบแพทย์จากอาการบาดเจ็บซึ่งมีผลมาจากการเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา หรือการถูกล่วงละเมิด (๒) เพื่อขอรับบริการจากสถานที่พักพิงสำหรับบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือองค์กรอื่น เนื่องจากตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือการล่วงละเมิดที่เกิดขึ้น (๓) เพื่อขอรับคำปรึกษาทางจิตวิทยาหรือบริการด้านสุขภาพจิตเกี่ยวกับอาชญากรรมหรือการล่วงละเมิดที่เกิดขึ้น (๔) การมีส่วนร่วมในการวางแผนความปลอดภัยหรือการดำเนินการอื่นๆ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยจากเหตุอาชญากรรม หรือการล่วงละเมิดในอนาคตรวมถึงการย้ายที่อยู่ชั่วคราวหรือถาวร โดยนายจ้างไม่อาจดำเนินการใดๆ กับลูกจ้างที่ขาดงานตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ตรายใดที่ลูกจ้างขาดงานตามระยะเวลาที่กำหนด และได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าเป็นการขาดงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ทั้งนี้ นายจ้างรายใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ อาจถูกสั่งให้คืนสถานะแก่ลูกจ้าง และชดเชยค่าจ้าง และผลประโยชน์ที่เสียไปให้แก่ลูกจ้าง โดยกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่

วันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๑ เป็นต้นมา ส่วนกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่พบว่ามีกรณีเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของเหยื่ออาชญากรรมเอาไว้

การคุ้มครองด้านการจ้างแรงงานจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถึงแม้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศต่างๆ แต่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของโลกก็มีทิศทางขยายขอบเขตของการคุ้มครองไปถึงการคุ้มครองด้านแรงงานด้วย เช่น ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมของสาธารณรัฐเกาหลีรับรองสิทธิเข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับคดีของตน และนโยบายพื้นฐานสำหรับการคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม กำหนดให้รัฐและรัฐบาลท้องถิ่นต้องจัดทำแผนที่จำเป็นในการให้คำปรึกษา บริการทางการแพทย์ (รวมถึงการอุดหนุนค่ารักษาพยาบาล) กองทุนบรรเทาทุกข์ ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ความช่วยเหลือในการจ้างงาน ความเดือดร้อนของผู้เสียหายและความจำเป็นในการให้การคุ้มครองและช่วยเหลืออื่นๆ

เพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองด้านแรงงานแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ห้ามมิให้นายจ้างไม่ว่าขนาดใดก็ตาม ทำการปลด เลิกปฏิบัติ หรือกระทำการใดๆต่อลูกจ้างที่เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาที่ขอหยุดงานด้วยเหตุของการต้องไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และกรณีที่นายจ้างที่มีลูกจ้างทำงานตั้งแต่ ๒๕ คนขึ้นไป ลูกจ้างที่เป็นเหยื่อของคดีอาญา มีสิทธิหยุดงานได้ในกรณีข้างต้น โดยนำบทกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียมาใช้เป็นแนวทาง

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ สิทธิของผู้เสียหายมีการบัญญัติแทรกไว้ในกฎหมายฉบับต่างๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. ๒๕๔๖ และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ๒๕๖๕ อย่างไรก็ตามในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิของผู้เสียหายบางประการที่มีความสำคัญ แต่กลับยังมิได้บัญญัติรับรองไว้ในบทกฎหมายไทย สรุปได้ดังนี้

๑. สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน

ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายไทย มีสิทธิของผู้เสียหายประการหนึ่งซึ่งเป็นสิทธิที่สำคัญในชั้นสอบสวนแต่กลับมิได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายฉบับใดเลย นั่นคือ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความเป็นส่วนตัว เช่น ชื่อ ที่อยู่ ตัวตน หมายเลขโทรศัพท์ สถานที่ทำงาน หรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ ซึ่งหากข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวของผู้เสียหายถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายที่จะถูกรบกวนจากบุคคลอื่น เช่น จากสื่อมวลชน ส่งผลกระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง โดยเฉพาะบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในอาชญากรรมทางเพศ

เมื่อทำการศึกษายกกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นอย่างมาก จึงได้บัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะในระดับสหพันธรัฐ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. 2004 (The Crime Victims' Rights Act 2004 , 18 U.S.C. § 3771 นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมีการตรากฎหมายว่าด้วยการให้การคุ้มครองเหยื่อจากอาชญากรรมทางเพศอีกฉบับหนึ่งคือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้รอดชีวิตจากการล่วงละเมิดทางเพศ ค.ศ. 2016 (The Survivors Bill of Rights Act of 2016) และในระดับมลรัฐ ประมวลกฎหมายของแต่ละมลรัฐ มักมีการกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายเอาไว้ประการหนึ่งคือสิทธิในความเป็นส่วนตัว ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับการปกป้องความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อหรือตัวตน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์

และสถานที่ทำงานที่มีบันทึกอยู่ในเอกสารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บันทึกค่าชดเชย บันทึกคำให้การในชั้นศาล ตลอดจนข้อมูลติดต่อที่ให้ไว้เพื่อแจ้งให้ทราบ ทั้งนี้ หากข้อมูลส่วนบุคคลของเหยื่อถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจทำให้เหยื่อตกอยู่ในอันตราย ขณะเดียวกันในบางมลรัฐได้ขยายความคุ้มครองดังกล่าวไปถึงพยาน หรือสมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ เหยื่อกลุ่มพิเศษบางกลุ่ม เช่น เด็ก เหยื่อที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เหยื่อจากความรุนแรงในครอบครัว เหยื่อจากการถูกสะกดรอยตาม หรือจากการค้ามนุษย์

ขณะเดียวกัน กฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code) โดยสิทธิประการหนึ่งที่กำหนดไว้คือ สิทธิที่จะได้รับการปกปิดตัวตนของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code ๒๐๑๐) มาตรา ๔๒๕ (๑) กำหนดห้ามมิให้เปิดเผยตัวตนของผู้ร้องทุกข์ หรือผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศหรือล่วงละเมิดเด็กกรณีดังต่อไปนี้ การเผยแพร่ชื่อที่อยู่ หรือภาพถ่าย ของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย การเผยแพร่หลักฐานหรือสิ่งอื่นใด ที่น่าจะนำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องเรียน หรือ กระทำการอื่นใดที่นำไปสู่การระบุตัวของผู้ร้องทุกข์หรือผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดบทบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกินสามปี ขณะที่มาตรา ๓๕(๑) ของกฎหมายว่าด้วยเด็กและเยาวชน (Children and Young Persons Act) ห้ามการเผยแพร่หรือออกอากาศเกี่ยวกับตัวตนของเด็กหรือเยาวชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไม่ว่าในฐานะพยานหรือฐานะอื่น ผ่านวิธีการดังต่อไปนี้ ข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผยชื่อ ที่อยู่ หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชน ข้อมูลใดๆ ที่มีรายละเอียดใดๆ ที่สามารถประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัวของเด็กหรือผู้เยาว์ หรือ รูปที่มีเด็กหรือเยาวชนรวมอยู่ด้วย ผู้ที่กระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และในกรณีที่กระทำความผิดครั้งที่สองหรือครั้งต่อไป ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ดอลลาร์

สำหรับกฎบัตรสตรี (Women's Charter) มาตรา ๑๕๓ (๔) ห้ามมิให้เผยแพร่ข้อมูลที่สามารถระบุตัวของผู้หญิงหรือเด็กหญิงใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ ผ่านวิธีการดังต่อไปนี้ ชื่อหรือที่อยู่ หรือรายละเอียดใดๆ ที่ระบุหรือประเมินเพื่อนำไปสู่การระบุตัวเด็กหญิงหรือผู้หญิง หรือรูปภาพใดๆ ที่มีรูปของผู้หญิงหรือเด็กหญิงที่เป็นผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย ผู้ใดกระทำความผิดฐานนี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกิน ๓ ปี

กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่ามีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานุญาตให้เก็บข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดหรือบางส่วนของผู้เสียหายไว้เป็นความลับ

สาธารณรัฐเกาหลีมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมขึ้นเป็นการเฉพาะ และกำหนดวัตถุประสงค์พื้นฐานประการหนึ่งไว้ว่า ชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัวของเหยื่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการคุ้มครอง

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการเผยแพร่ข่าวของสื่อมวลชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดให้ ชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัวผู้เสียหายต้องได้รับการคุ้มครองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการบัญญัติห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายออกสู่สาธารณะ เช่น ชื่อ-ชื่อสกุล ที่อยู่ อายุ โรงเรียน อาชีพ และรูปลักษณ์ผู้เสียหาย เป็นต้น โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

๒. สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพิจารณาคดี

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายพบว่า ถึงแม้มีการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เสียหายตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาแล้ว สิ่งที่ผู้เสียหายต้องดำเนินการ และผลกระทบที่มีต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย หลังการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ทำให้ผู้เสียหายไม่เพียงแต่ได้รับความเสียหายจากการตกเป็นผู้เสียหาย ณ เวลาที่เกิดเหตุอาชญากรรมเท่านั้น แต่หลังจากเหตุอาชญากรรมผ่านพ้นไปแล้ว ผู้เสียหายยังคงได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ผู้เสียหายหลายคนต้องถูกออกจากงานเนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานให้นายจ้างได้ตามปกติ แต่บทกฎหมายของไทยที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กลับไม่มีบทบัญญัติใดให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในด้านแรงงานแต่ประการใด

เมื่อทำการศึกษายกกฎหมายต่างประเทศพบว่า สหรัฐส่วนใหญ่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองการจ้างแรงงาน บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาเกี่ยวกับการลาหยุดงาน ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ การลาของผู้เสียหายเพื่อการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่มีความรุนแรง และการลาของผู้เสียหายเพื่อดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องับสิทธิของผู้เสียหาย ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแรงงาน กำหนดห้ามมิให้นายจ้างเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างที่ต้องไปขึ้นศาลเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม โดยกำหนดให้การลาหยุดงานที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีในเหตุอาชญากรรมที่มีการใช้ความรุนแรง อาชญากรรมร้ายแรง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินหลักทรัพย์หรือยกยอกทรัพย์ ลูกจ้างที่ตกเป็นเหยื่อในเหตุอาชญากรรมร้ายแรงเหล่านี้ สามารถลาหยุดเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ โดยลูกจ้าง หมายรวมถึง เหยื่อของอาชญากรรม สมาชิกในครอบครัวที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม คู่ชีวิตของเหยื่ออาชญากรรม บุตรของคู่สมรสที่จดทะเบียนเป็นเหยื่ออาชญากรรม สมาชิกในครอบครัว คู่สมรส บุตรหรือบุตรบุญธรรม

พี่ชายหรือน้องชาย พี่สาวหรือน้องสาว แม่หรือแม่เลี้ยง และพ่อหรือพ่อเลี้ยง กรณีที่เหยื่อ อาชญากรรมกลายเป็นผู้ทุพพลภาพ นายจ้างไม่สามารถนำเอาเหตุแห่งความพิการดังกล่าวมาใช้ เลือกรับปฏิบัติต่อลูกจ้าง และลูกจ้างสามารถขอที่พักที่เหมาะสมจากนายจ้าง เพื่อช่วยให้พนักงานที่มีความ ทุพพลภาพมีโอกาสได้รับการจ้างงานเช่นเดียวกับพนักงานอื่นที่ไม่ทุพพลภาพ เพื่อให้ลูกจ้าง ยังสามารถทำงานได้ต่อไป เว้นแต่การจัดหาที่พักให้แก่ลูกจ้างดังกล่าวจะทำให้นายจ้างเกิดความลำ พากเกินสมควร โดยหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้บังคับใช้กับนายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑๕ คนขึ้นไป ครอบคลุมนายจ้างทุกประเภท บริษัทเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไรและหน่วยงานของรัฐ

นอกจากนี้ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ตรากฎหมาย Assembly Bill 2992 (“AB 2992”) ขึ้น บังคับใช้ โดยกำหนดห้ามมิให้นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๒๕ คนขึ้นไป ปลดออก หรือ เลือกรับปฏิบัติ หรือตอบโต้ลูกจ้างที่ตกเป็นผู้เสียหายจากเหตุอาชญากรรม หรือถูกล่วงละเมิดที่หยุดงานเพื่อขอรับ ความช่วยเหลือ โดยลูกจ้างที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิหยุดงานโดยไม่ได้แจ้งให้นายจ้างทราบ ล่วงหน้า ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ (๑) เพื่อไปพบแพทย์จากอาการบาดเจ็บซึ่งมีผลมาจากการเป็น ผู้เสียหายในคดีอาญา หรือการถูกรังแก (๒) เพื่อขอรับบริการจากสถานที่พักพิงสำหรับบุคคล ที่เป็นผู้เสียหายจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือองค์กรอื่น เนื่องจากตกเป็นผู้เสียหายจาก การถูกละเมิดในคดีอาญา (๓) เพื่อขอรับคำปรึกษาทางจิตวิทยาหรือบริการด้านสุขภาพจิตเกี่ยวกับ อาชญากรรมหรือการล่วงละเมิดที่เกิดขึ้น (๔) การมีส่วนร่วมในการวางแผนความปลอดภัยหรือการ ดำเนินการอื่นๆ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยจากเหตุอาชญากรรม หรือการล่วงละเมิดในอนาคตรวมถึง การย้ายที่อยู่ชั่วคราวหรือถาวร โดยนายจ้างไม่อาจดำเนินการใดๆ กับลูกจ้างที่ขาดงานตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ครอบคลุมลูกจ้างขาดงานตามระยะเวลาที่ กำหนด และได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าเป็นการขาดงานตามวัตถุประสงค์ที่ กำหนด ทั้งนี้ นายจ้างรายใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ อาจถูกสั่งให้คืนสถานะแก่ลูกจ้างและชดเชยค่าจ้าง และผลประโยชน์ที่เสียไปให้แก่ลูกจ้าง โดยกฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๒๐๒๑ เป็นต้นมา

ส่วนกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ไม่พบว่า มีการบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานของเหยื่ออาชญากรรมเอาไว้

การคุ้มครองด้านการจ้างแรงงานจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถึงแม้ยังไม่เป็น ที่แพร่หลายในประเทศต่างๆ แต่การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของโลกก็มีทิศทางขยายขอบเขตของ การคุ้มครองไปถึงการคุ้มครองด้านแรงงานด้วย เช่น ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเหยื่อ อาชญากรรมของสาธารณรัฐเกาหลีรับรองสิทธิเข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับคดีของ ตน และนโยบายพื้นฐานสำหรับการคุ้มครองและช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม กำหนดให้รัฐและ

รัฐบาลท้องถิ่นต้องจัดทำแผนที่จำเป็นในการให้คำปรึกษา บริการทางการแพทย์ (รวมถึงการอุดหนุนคำรักษาพยาบาล) กองทุนบรรเทาทุกข์ ความช่วยเหลือทางกฎหมาย ความช่วยเหลือในการทำงาน ความเดือดร้อนของผู้เสียหายและความจำเป็นในการให้การคุ้มครองและช่วยเหลืออื่นๆ

เพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองด้านแรงงานแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ห้ามมิให้นายจ้างไม่ว่าขนาดใดก็ตาม ทำการปลด เลิกปฏิบัติ หรือกระทำการใดๆต่อลูกจ้างที่เป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ขอยุติงานด้วยเหตุของการต้องไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และกรณีที่นายจ้างที่มีลูกจ้างทำงานตั้งแต่ ๒๕ คนขึ้นไป ลูกจ้างที่เป็นเหยื่อของคดีอาญา มีสิทธิหยุดงานได้ในกรณีข้างต้น โดยนำบทกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียมาใช้เป็นแนวทาง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สืบเนื่องจากปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายมากยิ่งขึ้นให้มีความสมดุลกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังมิได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะในการรับรองสิทธิของผู้เสียหายเอาไว้ ขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีความเหมาะสมที่จะใช้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหาย รวมถึงการบัญญัติสิทธิของผู้เสียหายได้กระจัดกระจายสอดแทรกอยู่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ทำให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายยังไม่มี ความเหมาะสม ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะให้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้เสียหายขึ้นบังคับใช้โดยเฉพาะ ก็จะทำให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายเป็นไปอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

๑.๒ ถึงแม้บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๖ แล้วก็ตาม แต่อัตราดังกล่าวได้กำหนดค่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงอัตราค่าตอบแทนดังกล่าวให้สูงขึ้น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อให้บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการดูแลจากรัฐอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้เสียหายให้มากขึ้น โดยกำหนดให้มีการบัญญัติ มาตรา ๙/๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๙/๒ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครองดังต่อไปนี้

(๑) ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือบุคคลใดๆ ที่มีความใกล้ชิด หรือหลักฐานหรือสิ่งอื่นใดที่นำไปสู่การระบุตัวผู้เสียหายหรือพยานในคดีร้ายแรง หรือคดีความผิดทางเพศ

(๒) ห้ามนายจ้างกระทำการเลิกจ้างบุคคลใดๆ ที่ขาดงานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยแรงงานเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาและสืบพยานในศาลในคดีที่เกี่ยวข้องกับตน และห้ามนายจ้างเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหรือเลิกจ้าง โดยอาศัยเหตุที่ลูกจ้างตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ทั้งนี้เพื่อให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย สามารถนำมาใช้บังคับในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้สมบูรณ์ สอดคล้องกับทิศทางของกฎหมายนานาชาติประเทศมากยิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ทิศทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายนั้น มีผลสืบเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ จำกัดอยู่เพียงการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายเท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาให้ครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พยานในคดีอาญา ผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่มิได้ถูกฟ้องต่อศาล และจำเลยในคดีอาญา เพื่อนำผลของการศึกษาดังกล่าวมาปรับปรุงบทกฎหมายไทย ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับทิศทางของกฎหมายนานาชาติประเทศ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง, ๒๕๕๓.
- คู่มือรองสิทธิและเสรีภาพ, กรม, กระทรวงยุติธรรม. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. กรุงเทพฯ : กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, ๒๕๕๗.
- คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. สังคมวิทยาอาชญากรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม : ปัญหา อุปสรรค และแนวทางควบคุม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๑.
- ประธาน ธนียผล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- ภัทรวรรณ ทองใหญ่. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.
- สุดสงวน สุธีสร. เหยื่ออาชญากรรม. เอกสารการสอนชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๑.
- อุทัย อาทิวะ. คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม ๒ สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : วี. เจ. พรินติ้ง, ๒๕๕๘.

วิทยานิพนธ์ เอกสารวิจัย

- คณาธิป ทองรวีวงศ์. “การปฏิรูปกฎหมายข้อมูลส่วนบุคคลของคนไทย เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕.

ชนะรัตน์ ผกาพันธ์. “มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”.

สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๖๐.

ชนัท สุวรรณปริญญา. “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลบนธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษา : การจัดทำนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy Policy) ของธนาคาร สถาบันการเงิน และผู้ประกอบการธุรกิจบัตรเครดิตในประเทศไทย”. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๐.

ธารินี มณีรอด. “ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕.

นรินทร์ จุ่มศรี. “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้บริการเครือข่ายสังคม”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕.

วรารัตน์ แสงคำ. “แนวทางพัฒนาค่าแถลงผลกระทบท่อเหยื่ออาชญากรรมที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐.

วุฒิพงษ์ วิบูลย์วงศ์. “หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา”. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๖.

สังพันธ์ อินไชย. “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่เป็นคนพิการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายที่เป็นคนพิการทางจิตใจและสติปัญญา”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๗.

สุรศักดิ์ ตรีรัตน์ตระกูล. “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเหยื่อหรือผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม”. รายงานการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย. รุ่นที่ ๔ วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ, ๒๕๕๕.

อรอุมา สามัญทอง. “สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.

อัญชลี ฉายสุวรรณ. “การทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

วารสาร

นิเมธ พรหมพยัคฆ์. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม”.

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๗(๑) พฤศจิกายน, ๒๕๖๓.

ประธาน วัฒนวานิชย์. กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม : แนวคิดทางด้านรัฐ

สวัสดิการ. วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ ๕(๑) (มิถุนายน-สิงหาคม), ๒๕๒๐.

ภัทรวรรณ ทองใหญ่. “มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย : การจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับผลกระทบของอาชญากรรม”. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ ๔๐(๑) มีนาคม, ๒๕๖๕.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “การคุ้มครอง “เหยื่อ” ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, โครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย”, ๒๕๕๒.

มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. “โครงการศึกษาแนวทางการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะและครบวงจร: กรณีศึกษาประเทศสวีเดน”, ๒๕๕๘

ภาษาต่างประเทศ

Collin Dictionary. Victim. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/victim>.

Roger E. Meiners. Victim Compensation : Economic, Legal and Political Aspects. Illustrated edition. Lexington Books. 1978.

Stephen Schafer Ph.D. The Victim and His Functional Responsibility. Criminology. Volume 5. Issue 3. 1969. pp. 25-29.

The Law Dictionary. Victim. (Online). Available : <https://thelawdictionary.org/?s=victim>, 2566

Temple University Beasley School of Law. Is “Victim” Ever An Impermissible Term In Criminal Trials ? (Online). Available : <https://law.temple.edu/aer/2022/02/24/is-victim-ever-an-impermissible-term-in-criminal-trials/>, 2022.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ** : นายคณิศร ชุริรัง
- วัน เดือน ปีเกิด** : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑
- การศึกษา** : ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
: ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
: วุฒิบัตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง
วิทยาลัยการยุติธรรม (บ.ย.ส. รุ่นที่ ๒๑)
- ประวัติการทำงานโดยย่อ** : สมาชิกสภา
: รองนายก องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี
: สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ
: ที่ปรึกษาคณะกรรมการ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด
- ตำแหน่งปัจจุบัน** : ที่ปรึกษาคณะกรรมการ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ผู้วิจัย นายคณิศร ชูริรัง

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ตำแหน่ง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมักถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม ทำให้ช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามากยิ่งขึ้น การคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหามากขึ้นดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่า ได้ละเลยสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปมาก โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดี แล้วนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งที่ตัวของผู้เสียหายนั้นเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายโดยตรงจากการกระทำความผิดอาญา ในปัจจุบันจึงหันมาให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายมากขึ้น โดยบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอยู่ในกฎหมายฉบับต่างๆ หลายฉบับ อีกทั้งมีการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ. 2563 เพื่อให้การปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิต่อผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบว่า ผู้เสียหายยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเพียงพอ เช่น ไม่มีการกำหนดการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายจากการจากการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายของสื่อมวลชน ไม่มีการคุ้มครองผู้เสียหายที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาเกี่ยวกับการจ้างแรงงาน เนื่องจากผู้เสียหายต้องไปให้การในชั้นศาลในคดีที่ตนเองตกเป็นผู้เสียหาย การไปพบแพทย์จิตแพทย์ ซึ่งมิได้มีการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้เสียหายไม่ให้ถูกเลิกจ้างอันมีสาเหตุมาจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายด้วยเหตุที่ต้องไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในคดีที่ตนเป็นผู้เสียหาย เป็นต้น

จากความเป็นมาของปัญหาดังที่ได้กล่าวมา ทำให้ผู้ศึกษาสนใจทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้คำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยส่วนบุคคลนี้ เป็นการศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายต่างๆ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยทำการเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐสิงคโปร์และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเสนอให้มีการแก้ไขบทกฎหมายไทยให้สามารถใช้คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยส่วนบุคคลนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) โดยทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตัวบทกฎหมาย งานวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร บทความ และข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากฎหมายให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนานาประเทศ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีรายละเอียดผลการศึกษา โดยสรุปดังนี้

แนวคิดการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งปรากฏหลักฐานการให้ความคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายมาตั้งแต่สมัยกษัตริย์ฮัมมูราบีแห่งอาณาจักรบาบิโลน ทศวรรษที่ 1940 เป็นยุคที่นักคิดทางอาชญวิทยาและทัณฑวิทยาหันมาสนใจศึกษาศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อวิทยา เริ่มมีการประชุมวิชาการว่าด้วยเหยื่อระดับนานาชาติขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ ปี ค.ศ. 1973 ณ กรุงเยรูซาเล็ม ประเทศอิสราเอล และ

นำไปสู่การจัดตั้ง The World Society of Victimology ใน ค.ศ. 1979 เริ่มมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา องค์การระหว่างประเทศเริ่มดำเนินการเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม ความสำคัญของผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ มีการออกกฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐในหลายประเทศ และพัฒนาระบบการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โปรแกรมให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมถูกจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม ระบบการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมได้รับการพัฒนาขึ้นตามศักยภาพของแต่ละประเทศ

ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายหลายฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 หลักการพื้นฐานว่าด้วยสิทธิการเยียวยาและชดเชยเหยื่อที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศขั้นรุนแรง ค.ศ. 2006 เป็นต้น

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้เป็นการเฉพาะ สิทธิของผู้เสียหายมีการบัญญัติแทรกไว้ในกฎหมายฉบับต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิของผู้เสียหายบางประการที่มีความสำคัญ แต่กลับยังมิได้บัญญัติรับรองไว้ในบทกฎหมายไทย สรุปได้ดังนี้

1) สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน

ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายไทย มีสิทธิของผู้เสียหายประการหนึ่งซึ่งเป็นสิทธิที่สำคัญในชั้นสอบสวนแต่กลับมิได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายฉบับใดเลย นั่นคือ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความเป็นส่วนตัว เช่น ชื่อ ที่อยู่ ตัวตน หมายเลขโทรศัพท์ สถานที่ทำงาน หรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ ซึ่งหากข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวของผู้เสียหายถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายที่จะถูกรบกวนจากบุคคลอื่น เช่น จากสื่อมวลชน ส่งผลกระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียง โดยเฉพาะบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในอาชญากรรมทางเพศ

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากการเผยแพร่ข่าวของสื่อมวลชนอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดให้ ชื่อเสียงและความเป็นส่วนตัวผู้เสียหายต้องได้รับการคุ้มครองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยการบัญญัติห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายออกสู่สาธารณะ เช่น ชื่อ-ชื่อสกุล ที่อยู่ อายุ โรงเรียน อาชีพ และรูปลักษณ์ผู้เสียหาย เป็นต้น โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

2) สิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพิจารณาคดี

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายพบว่า ถึงแม้จะมีการรับรองสิทธิของผู้เสียหายในชั้นพิจารณาคดีเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้เสียหายตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาแล้ว สิ่ง que ผู้เสียหายต้องดำเนินการ และผลกระทบที่มีต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย หลังการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ทำให้ผู้เสียหายไม่เพียงแต่ได้รับความเสียหายจากการตกเป็นผู้เสียหาย ณ เวลาที่เกิดเหตุอาชญากรรมเท่านั้น แต่หลังจากเหตุอาชญากรรมผ่านพ้นไปแล้ว ผู้เสียหายยังคงได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลกระทบโดยตรงต่อการทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ผู้เสียหายหลายคนต้องถูกออกจากงานเนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติงานให้นายจ้างได้ตามปกติ แต่บทกฎหมายของไทยที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กลับไม่มีบทบัญญัติใดให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายในด้านแรงงานแต่ประการใด

เพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองด้านแรงงานแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ห้ามมิให้นายจ้างไม่ว่าขนาดใดก็ตาม ทำการปลด เลิกปฏิบัติ หรือกระทำการใดๆต่อลูกจ้างที่เป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ขอยุติงานด้วยเหตุของการต้องไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยนำบทกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียมาใช้เป็นแนวทาง

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหากับเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สรุปสาระสำคัญดังนี้

ถึงแม้บทกฎหมายไทยจะมีการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เป็นการบัญญัติโดยอ้อม โดยแทรกอยู่ในแนวปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น ทำให้การบัญญัติสิทธิของผู้เสียหายไม่เป็นเอกภาพเพิ่มเติมได้ยากและไม่สามารถบัญญัติให้ครอบคลุมได้ ดังนั้น จึงควรมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองสิทธิของผู้เสียหายขึ้นเป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ ควรมีการบัญญัติรับรองสิทธิเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย และการคุ้มครองการจ้างแรงงานผู้เสียหายจากการถูกเลิกจ้างอันมีสาเหตุมาจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) สืบเนื่องจากปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้เสียหายมากยิ่งขึ้นให้มีความสมดุลกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ขณะเดียวกัน ประเทศไทยยังมีได้มีการบัญญัติกฎหมายเฉพาะในการรับรองสิทธิของผู้เสียหายเอาไว้ ขณะที่ประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีความเหมาะสมที่จะใช้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหาย รวมถึงการบัญญัติสิทธิของผู้เสียหายได้กระจัดกระจายสอดแทรกอยู่ในกฎหมายฉบับต่างๆ ทำให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายยังไม่มี ความเหมาะสม ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะให้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้เสียหายขึ้นบังคับใช้ โดยเฉพาะ ก็จะ ทำให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายเป็นไปอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

(2) ถึงแม้บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2546 แล้วก็ตาม แต่อัตราดังกล่าวได้กำหนดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงอัตราค่าตอบแทนดังกล่าวให้สูงขึ้น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อให้บุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการดูแลจากรัฐอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้เสียหายให้มากขึ้น โดยกำหนดให้มีการบัญญัติ มาตรา 7/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 7/2 ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครองดังต่อไปนี้

(1) ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือบุคคลใดๆ ที่มีความใกล้ชิด หรือหลักฐานหรือสิ่งอื่นใดที่นำไปสู่การระบุตัวผู้เสียหายหรือพยานในคดีร้ายแรง หรืออคติความผิดทางเพศ

(2) ห้ามนายจ้างกระทำการเลิกจ้างบุคคลใดๆ ที่ขาดงานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยแรงงานเพื่อเข้าร่วมการพิจารณาและสืบพยานในศาลในคดีที่เกี่ยวข้อง ตน และห้ามนายจ้าง เลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหรือเลิกจ้าง โดยอาศัยเหตุที่ลูกจ้างตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา

ทั้งนี้เพื่อให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย สามารถนำมาใช้บังคับในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้สมบูรณ์ สอดคล้องกับทิศทางของกฎหมายนานาประเทศมากยิ่งขึ้น

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ทิศทางการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายนั้น มีผลสืบเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ จำกัดอยู่เพียง การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหายเท่านั้น ดังนั้น ในการศึกษารังต่อไป ควรทำการศึกษาให้ ครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พยานในคดีอาญา ผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาล และจำเลยในคดีอาญา เพื่อนำผลของ การศึกษาดังกล่าวมาปรับปรุงบทกฎหมายไทย ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับทิศทางของ กฎหมายนานาชาติ